

Andersson
Elffers
Felix

Evaluatie Maatschappelijk Impact Team (MIT)

Eindrapport

Datum

4 april 2024

Opdrachtgever

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Onderzoeksteam

Erwin de Craen
Michiel Ehrismann
David Schelfhout
Jim Romijn
Aris van Veldhuisen

Referentie

GS134/Eindrapport definitief

bezoekadres	Maliebaan 16	3581 CN Utrecht	telefoon	+31 30 236 30 30
postadres	Postbus 85198	3508 AD Utrecht	website	www.aef.nl

/ Managementsamenvatting

In september 2022 is het Maatschappelijk Impact Team (MIT) opgericht

Het doel van het MIT is om te adviseren over de sociaalmaatschappelijke en economische aspecten van de bestrijding van het coronavirus en eventuele andere infectieziekten met pandemisch potentieel die kunnen nopen tot het nemen van collectief verplichtende maatregelen. De commissie bestaat uit tien leden, waaronder een voorzitter, kent vijf expertleden, en wordt ondersteund door een secretariaat, gehuisvest bij het SCP. Het MIT is opgericht voor een periode van twee jaar, waarna de minister kan besluiten tot verlenging van de instelling. Nu de initiële instellingsperiode bijna verstreken is, vraagt het verantwoordelijke ministerie van SZW om een evaluatie van het MIT.

In deze evaluatie is het functioneren van het MIT onderzocht

Daarbij zijn de volgende twee onderzoeksvragen gesteld:

1. Hoe heeft het Maatschappelijk Impact Team zijn taken uitgevoerd zoals opgenomen in het instellingsbesluit en het werkprogramma?
2. Wat betekenen de bevindingen van de evaluatie voor (de wijze van) de voortzetting of niet verlengen van het MIT?

Doel van het onderzoek is om beter zicht te krijgen op het functioneren van het MIT en de waarde hiervan voor de besluitvorming. Uiteindelijk dient de evaluatie het doel om een goede afgewogen beslissing te kunnen maken over het al dan niet (gewijzigd) verlengen van het instellingsbesluit.

Bij een besluit over een eventueel vervolg zijn keuzes te maken over: de (wijze van) voortzetting van het MIT, de gewenste functie van het MIT en de positionering van het MIT. Bij alle conclusies hierover geldt dat dit onderzoek zich niet heeft gericht op het stelsel van crisisadvisering en pandemische paraatheid in het algemeen maar alleen op het MIT zelf.

Voor dit onderzoek zijn verschillende onderzoeksmethoden gebruikt

Via documentenanalyse is feitelijke informatie over het MIT in kaart gebracht. Daarnaast hebben we semigestructureerde interviews gehouden met 41 betrokkenen binnen en rondom het MIT. In twee groepsbijeenkomsten met betrokkenen hebben we eerste resultaten verrijkt en aangevuld.

In de afgelopen periode heeft het MIT naar behoren gefunctioneerd

Het MIT is erin geslaagd om in korte tijd bruikbare processen en werkwijzen op te zetten. Die hebben geresulteerd in verschillende adviezen. Tegelijkertijd waren randvoorwaarden voor het functioneren wisselend ingeregeld. De ambities van het MIT waren groter dan de omvang van het secretariaat; de kennisinfrastructuur was gefragmenteerd, en de bedrijfsvoering bij het SCP bleek niet altijd goed ingericht voor crises.

Het MIT heeft een breed werkterrein, dat alle sociaalmaatschappelijke en economische effecten van de coronacrisis en eventuele andere infectieziekten omvat. Uit het onderzoek komt naar voren dat vanwege dit brede werkterrein en hiaten in de kennisinfrastructuur daarbinnen, de adviezen niet zo uitgebreid en diepgaand onderbouwd waren als ze mogelijk hadden kunnen zijn.

De functie van het MIT heeft meerwaarde, maar kent aandachtspunten

Het kabinet heeft in reacties op de adviezen steeds aangegeven de adviezen serieus te nemen. Meerdere adviezen hadden hun doorwerking in de crisisbesluitvorming en droegen bij aan aanvullende beleidsmaatregelen. Het MIT is echter weinig echt op de proef gesteld. Toen het MIT actief werd, was de piek van de covid-crisis al ruim voorbij. Hierdoor waren de adviezen van het MIT met name gericht op de nasleep van de crisis. Daarmee is er niet goed te zeggen of het MIT in de crisisadvisering meerwaarde heeft *gehad*. Wel is er een beeld te geven of het MIT in potentie meerwaarde *kan hebben*.

Vrijwel alle betrokkenen herkennen dat het MIT in potentie meerwaarde kan hebben. Door de adviezen van het MIT kunnen sociaalmaatschappelijke en economische aspecten van (algemeen verplichtende) crisismaatregelen beter worden meegewogen in de besluitvorming. Daar is behoefte aan. Het MIT kan adviseren over maatregelen, maar ook over flankerend beleid. Veel van de betrokkenen geven aan dat het MIT op die manier een waardevolle aanvulling op adviezen van het OMT kan geven.

Uit het onderzoek komen echter ook aandachtspunten rond de meerwaarde aan het licht. Ten eerste bleek het in de praktijk lastig om sociaalmaatschappelijke (wetenschappelijke) kennis snel inzichtelijk te maken en te vertalen naar concrete adviezen. Daarom twijfelen verschillende betrokkenen of het MIT ooit spoedadviezen kan leveren met kwalitatief hoogwaardige (wetenschappelijke) onderbouwing zoals bijvoorbeeld de adviezen van het OMT. Ten tweede is bij langetermijnadviezen twijfelachtig of het MIT een rol vervult die bestaande partijen niet kunnen vervullen. Ook vormt de omgang met praktijkkennis als basis van de adviezen een uitdaging voor gepercipieerde objectiviteit en daarmee het gezag van de MIT-adviezen.

We adviseren om het MIT in 'slaapstand' te brengen

Daarbij is 'in rustige tijden' geen sprake van een actieve commissie en ondersteunende organisatie, maar is wel geborgd dat deze weer snel ingesteld en geactiveerd kunnen worden bij een volgende crisis waar advisering vanuit het MIT gewenst is. Uit de analyse komt naar voren dat deze optie beter geschikt is dan de alternatieven:

- ▶ Het volledig stopzetten van het MIT lijkt niet logisch, want zoals hierboven beschreven wordt de (potentiële) meerwaarde van het MIT breed herkend.
- ▶ Het voortzetten van het MIT in de huidige vorm lijkt niet logisch, want de acute en pandemische fase van de covidcrisis is voorbij. Daarmee is er nu geen vraag naar kortetermijnadviezen. Voor langetermijnadviezen, bijvoorbeeld over de nog na-ijlende effecten van de crisis of in het kader van pandemische paraatheid, heeft het MIT niet noodzakelijkerwijs een rol te vervullen. Uit het onderzoek komt immers niet naar voren dat het MIT daarin een rol vervult die anderen (planbureaus, RVS, OvV, belangenorganisaties) niet (kunnen) invullen.

De huidige functie van het MIT kan bij een mogelijke voortzetting onveranderd blijven

Bij een mogelijke voortzetting of later vervolg speelt verder de vraag of het werkterrein van het MIT zou moeten veranderen. Uit de analyse komt naar voren dat meer focus zou kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de producten van het MIT. Echter, hoe meer het MIT zich focust, hoe kleiner de kans is dat het geschikt is om te adviseren over toekomstige crises. We adviseren daarom niet om bij eventuele voortzetting de functie van het MIT (bij voorbaat) aan te passen.

Het SCP is een logisch verantwoordelijke voor het beheren van het MIT in rustige tijden

Wanneer het MIT inderdaad in slaapstand zou worden gebracht, ontstaat de vraag welke organisatie verantwoordelijk wordt voor activering ('kwartiermaken') in crisistijd, en tevens de huisvesting en

bedrijfsvoering verzorgt. We adviseren hiervoor de positionering bij het SCP te behouden. Weliswaar is de bedrijfsvoering van het SCP niet optimaal ingericht voor crises, maar tegelijkertijd heeft het SCP reeds ervaring in deze rol en lijkt er geen sprake te zijn van onoverkomelijke knelpunten in de bedrijfsvoering die in een mogelijk vervolg niet verholpen kunnen worden.

Tot slot adviseren we dat het in slaapstand brengen van het MIT niet overhaast mag gebeuren en hiervoor de komende periode zorgvuldige stappen moeten worden gezet, zodat wanneer het MIT geactiveerd moet worden, benodigde randvoorwaarden robuust en tijdig zijn ingeregeld.

/ Inhoud

/	Managementsamenvatting	3
/ 1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Onderzoeksvragen	7
1.3	Onderzoeksmethoden	8
1.4	Leeswijzer	9
/ 2	Context MIT	10
2.1	Totstandkoming	10
2.2	Taken	10
2.3	Organisatie	12
2.4	Werkwijze	13
/ 3	Functioneren MIT	16
3.1	Randvoorwaarden voor de taakuitvoering	16
3.2	Functioneren adviesproces	20
3.3	Gepubliceerde adviezen en andere resultaten	22
/ 4	Impact MIT	27
4.1	Doorwerking adviezen	27
4.2	Potentiële meerwaarde	30
/ 5	Keuzes voor het vervolg	32
5.1	Voortzetting van het MIT	32
5.2	Functie van het MIT	35
5.3	Vorm en positionering van het MIT	38
/ 6	Conclusies en aanbevelingen	42
6.1	Conclusies rond functioneren	42
6.2	Conclusies rond toekomst	44
6.3	Aanbevelingen	46
/ A	Bijlage: Gesprekspartners	48

/ 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Maatschappelijk Impact Team (MIT) is ingesteld om het kabinet te adviseren rond covid

Op 27 februari 2020 werd voor het eerst in Nederland een patiënt aangetroffen met covid-19. De maanden hierna nam het aantal besmette patiënten rap toe. Het kabinet nam als reactie maatregelen om het aantal besmettingen te verlagen. Deze bestrijdingsmaatregelen hadden grote sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen.

In september 2022 is de commissie Maatschappelijk Impact Team (MIT) opgericht. Het MIT had als doel om afweging van de sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen een grotere rol te geven in de besluitvorming rond de covidmaatregelen en eventuele andere pandemieën. MIT moest “de maatschappelijke evenknie van het Outbreak Management Team worden.”¹

Het MIT is ingesteld voor twee jaar; daarna volgt een besluit over mogelijke voortzetting

In het instellingsbesluit van het MIT staat aangegeven dat de commissie voor twee jaar is ingesteld. Op 1 september 2024 loopt deze termijn af. Daarna kan de minister van SZW eventueel besluiten om de instellingsduur te verlengen.

Nu de termijn van het MIT bijna afloopt, rijst de vraag of er lessen te trekken zijn uit het functioneren van de commissie in de afgelopen tijd. Ook speelt de vraag of de instelling van het MIT verlengd moet worden. Om daar een beeld van te krijgen, heeft het ministerie van SZW aan Andersson Elffers Felix (AEF) gevraagd een onafhankelijke evaluatie van het MIT uit te voeren. In dit rapport leest u onze bevindingen.

1.2 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek beziet het functioneren en eventuele voortzetting van het MIT

Voor de evaluatie van het MIT heeft het ministerie van SZW twee hoofdvragen gesteld. Deze hoofdvragen zijn vertaald naar respectievelijk vier en twee deelvragen:

1. Hoe heeft het Maatschappelijk Impact Team zijn taken uitgevoerd zoals opgenomen in het instellingsbesluit en het werkprogramma?

- Wat is de impact geweest van de gevraagde advisering van het MIT? Heeft dit gezorgd voor een bredere afweging ten tijde van de besluitvorming?
- Wat is de impact geweest van de ongevraagde adviezen van het MIT? Hoe is de keuze van de onderwerpen voor ongevraagde adviezen tot stand gekomen?
- Zijn de randvoorwaarden voldoende aanwezig voor een goede taakuitvoering van het MIT? Zorgt de samenstelling van de commissie voor een voldoende brede blik in de advisering? Is er voldoende expertise aanwezig om de adviezen te onderbouwen?

¹ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1959. [Link](#).

- Hoe is de wisselwerking met het secretariaat (geweest), en wat betekent dit voor de effectiviteit van de commissie?
- 2. Wat betekenen de bevindingen van de evaluatie voor (de wijze van) de voortzetting of niet verlengen van het MIT?**
- Wat zijn mogelijke vormen, waarin het MIT zou kunnen worden voortgezet?
 - Als het MIT zou worden opgeheven, op welke wijze kunnen zijn taken dan worden geborgd, bijvoorbeeld bij toekomstige pandemieën?

Het doel van de evaluatie is om beter zicht te krijgen op hoe het MIT zijn taken heeft uitgevoerd, en wat de waarde hiervan is voor de besluitvorming. Uiteindelijk dient de evaluatie het doel om een goede afgewogen beslissing te kunnen maken over het al dan niet verlengen van het MIT, zo niet in gewijzigde vorm.

De scope omvat het MIT, niet het bredere stelsel van pandemische paraatheid

Binnen de scope van het onderzoek valt het functioneren van het MIT (leden en secretariaat) in de context van de formele opdracht aan het MIT en in samenhang met betrokken partners in de advisering en besluitvorming. Ook valt binnen de scope hoe het MIT (in functie en vorm) al dan niet voortgezet zou kunnen worden in de toekomst.

Buiten de scope van het onderzoek valt een analyse van het bredere stelsel van pandemische paraatheid dat niet noodzakelijk verband houdt met de formele functie van het MIT. Ook valt het buiten de scope van ons onderzoek om de kwaliteit van individuele adviezen van het MIT te beoordelen. Percepties hierover van betrokkenen zijn wel meegenomen in de bevindingen.

1.3 Onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek zijn drie verschillende onderzoeksmethoden gebruikt

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, hebben we bureaustudie, interviews en groepsbijeenkomsten ingezet als onderzoeksmethoden. De uitkomsten uit deze drie onderzoeksmethoden zijn met elkaar vergeleken om feiten en interpretaties van elkaar te onderscheiden (triangulatie).

Bureaustudie is ingezet om feitelijke informatie te verzamelen. Daarvoor hebben we openbare bronnen gebruikt en documenten die we van het MIT hebben ontvangen. De informatie uit deze documenten gaf inzicht in de activiteiten, bedrijfsvoering en werkwijze van het MIT.

Interviews zijn semigestructureerd uitgevoerd: aan de hand van een vaste leidraad en tegelijkertijd met een open karakter. De interviews hadden voornamelijk als doel het verkrijgen van een beeld van het functioneren van het MIT en het verkennen van mogelijke opties voor de toekomst van het MIT. Voor dit onderzoek is met 41 betrokkenen rondom het MIT gesproken. Een overzicht van de gesprekspartners is opgenomen in de bijlage van dit rapport.

Er zijn drie categorieën gesprekspartners geïnterviewd (bijlage A geeft een meer gedetailleerd overzicht van gesprekspartners):

- ▶ Vaste commissieleden, expertleden en het secretariaat van het MIT (kortweg: 'betrokkenen binnen het MIT')

- ▶ Vertegenwoordigers van relevante ministeries, zowel ambtenaren en bewindvoerders (kortweg: 'beleidsmakers')
- ▶ Vertegenwoordigers van relevante organisaties in het netwerk van het MIT (kortweg: 'ketenpartners')

Van deze drie groepen waren de betrokkenen binnen het MIT getalsmatig de grootste groep, mede omdat de eerste hoofdvraag zich vooral richtte op de interne werking van het MIT. Waar dat relevant is, hebben we in de analyse van interviews en in dit rapport rekening gehouden met de positie van geïnterviewde betrokkenen.

Groepsbijeenkomsten zijn gehouden om met zowel de opdrachtgever, vertegenwoordigers van het MIT als overige betrokkenen te toetsen of de analyse over het functioneren van het MIT feitelijk juist en volledig is, en om in gezamenlijkheid overwegingen met betrekking tot de mogelijk voortzetting van het MIT in de toekomst te verkennen. Opbrengsten uit de bijeenkomsten zijn meegenomen in de bevindingen.

1.4 Leeswijzer

Het vervolg van dit rapport is als volgt opgebouwd:

- ▶ **Hoofdstuk 2** geeft een feitelijke beschrijving van (de context van) het MIT
- ▶ **Hoofdstuk 3** beschrijft onze bevindingen rond de input, processen en output van het MIT
- ▶ **Hoofdstuk 4** schetst onze bevindingen rond de (potentiële) meerwaarde van het MIT
- ▶ **Hoofdstuk 5** beschouwt verschillende opties voor de toekomst van het MIT
- ▶ **Hoofdstuk 6** tenslotte presenteert onze conclusies en aanbevelingen

/ 2 Context MIT

2.1 Totstandkoming

Het MIT kent verschillende voorgangers die adviseerden over niet-medische effecten

Nadat in februari 2020 de covidcrisis uitbrak, moest het Nederlandse kabinet maatregelen nemen ter bestrijding van het virus. Om te adviseren over deze maatregelen, werd het Outbreak Management Team (OMT) geactiveerd door het RIVM. Al in de eerste maanden van de crisis signaleerde de Tweede Kamer dat het OMT zich vooral richtte op medisch-epidemiologisch advies en dat “bredere afweging van verschillende perspectieven en waarden” wenselijk was.²

Initieel werd gewerkt met een zogenaamde ‘Brede maatschappelijke toets’ om parallel aan het OMT te adviseren over sociaaleconomische en maatschappelijke effecten van het maatregelenpakket. Vanaf februari 2021 werden sociaalmaatschappelijke en economische reflecties (SMER’s) opgesteld, die eenzelfde doel dienden.³ In de totstandkoming hiervan werkten de Nederlandse planbureaus samen met het RIVM. De reflecties werden aangeboden aan de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

In mei 2022 vroeg de Tweede Kamer niettemin in de motie Bikker c.s. om een volwaardig Maatschappelijk Impact Team op te richten.⁴ Het kabinet ging daarop in en daarmee kreeg de advisering vanuit een breder maatschappelijk perspectief, naast het OMT, expliciet gestalte in de vorm van een specifiek daarvoor opgerichte commissie.

Het MIT ging van start in september 2022

Op 19 augustus 2022 stuurde de minister van SZW het instellings- en benoemingsbesluit van het MIT naar de Tweede Kamer.⁵ Het instellingsbesluit is op 1 september 2022 van kracht geworden voor twee jaar. In principe eindigt de looptijd van de commissie daarna, maar in het instellingsbesluit staat beschreven dat de minister van SZW kan besluiten om de instellingsduur te verlengen. De uitkomsten van deze evaluatie worden betrokken in de besluitvorming.

2.2 Taken

Het MIT adviseert over sociaalmaatschappelijke en economische effecten

In de zomer van 2022 heeft het kabinet een langetermijnaanpak voor de bestrijding van het covidvirus opgesteld.⁶ Daarin werd beschreven dat in deze aanpak twee doelen centraal stonden: enerzijds het borgen van de sociaalmaatschappelijke en economische continuïteit en vitaliteit en anderzijds het borgen van de toegankelijkheid van de gehele zorgketen voor iedereen. De oprichting van het MIT lag in het verlengde van deze twee doelen.⁷

² Kamerstukken (2019/2020) 25295, nr. 289. [Link](#)

³ SCP (2021) *Betrekken maatschappelijke effecten bij toets mogelijke maatregelen*. [Link](#)

⁴ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1866. [Link](#)

⁵ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. AZ [Link](#)

⁶ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1883. [Link](#)

⁷ Startnotitie Maatschappelijk Impact Team, 28 september 2022, kwartiermaker MIT

Het MIT kan adviezen geven voor de korte termijn en lange termijn

De formele taak is als volgt beschreven in het instellingsbesluit van het MIT, waarbij bepaald is dat het MIT zowel gevraagd als ongevraagd advies kan uitbrengen:⁸

De Commissie heeft tot taak de secretaris-generaal van het ministerie te adviseren over de sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen van de voorstellen van het kabinet in het kader van het beleid ter bestrijding van het coronavirus en eventuele andere infectieziekten met pandemisch potentieel die kunnen nopen tot het nemen van collectief verplichtende maatregelen. (...) De Commissie zal in ieder geval ter voorbereiding van besluitvorming over invoering van maatregelen en adviezen ter bestrijding van het coronavirus gevraagd worden te adviseren over de sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen van deze maatregelen en adviezen.

Hiermee kan het MIT in principe twee typen adviezen uitbrengen:

Kortetermijnadviezen: Dit zijn adviezen die het MIT uitbrengt rond invoering van collectief verplichtende maatregelen, zoals lockdowns. Hiermee kreeg het MIT een gelijksoortige rol als het OMT.⁹ Omdat het kabinet tijdens de covidcrisis vaak op korte termijn besluiten moest nemen, zouden deze adviezen ook op korte termijn moeten worden opgesteld. Zo gaf het OMT tijdens de piek van de crisis soms binnen 48 uur adviezen.

Langetermijnadviezen: Dit zijn adviezen die op een ander moment worden gegeven dan bij invoering van collectief verplichtende maatregelen. Dat kunnen bijvoorbeeld algemene reflecties zijn op het beleid ter bestrijding van een virus. De termijn waarop dergelijke adviezen spelen kan variëren van enkele weken tot enkele maanden.

In het vervolg van dit rapport gebruiken we kortweg de term 'kortetermijnadviezen' voor adviezen rond invoering van collectief verplichtende maatregelen. We gebruiken kortweg de term 'langetermijnadviezen' als tegenhanger daarvan. Dit zijn geen officiële termen uit het instellingsbesluit, maar ze volgen wel het woordgebruik uit het startdocument van het MIT.

Het MIT is gepositioneerd als evenknie van het OMT

Het OMT, een commissie voor het Centrum voor Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM, bestond al voor de uitbraak van de covidcrisis. Bij de bekendmaking van de instelling van het MIT benoemden de ministers van VWS, EZK en SZW dat het MIT naast het OMT staat en daarom, in crisissituaties, ook parallel aan het OMT zal functioneren.¹⁰ Het MIT wordt ook als 'evenknie'¹¹ of 'tegenmacht'¹² beschreven. Dit leidt tot een parallel adviesproces richting het kabinet op basis van de separate adviezen van het MIT en het OMT.

Er zijn echter ook verschillen. In de onderstaande tabel worden de karakteristieken van het MIT en het OMT vergeleken.

⁸ Ministerie van SZW (2020) *Instellingsbesluit Commissie Maatschappelijk Impact Team*. [Link](#)

⁹ Een verschil daarbij is dat het OMT zelf voorstellen kan aandragen voor maatregelen gericht op virusbestrijding. Het MIT kan meedenken over maatregelen die door anderen zijn voorgesteld, maar is in principe niet bedoeld om zelf met voorstellen voor virusbestrijding te komen.

¹⁰ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1883. [Link_p .6](#)

¹¹ Infectieziektebestrijding. Brief van de minister van sociale zaken en werkgelegenheid. 30 september 2022. Minister van SZW.

¹² Wie wordt gehoord. Dynamiek in het landschap van macht en tegenmacht. NSOB. 2023.

	MIT ¹³	OMT ¹⁴
Taak	Advisering over de sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen bij (maatregelen omtrent) pandemieën	Medisch-epidemiologische advisering bij infectieziektedreigingen en crises
Samenstelling	Voorzitter, commissieleden en vaste expertleden	Voorzitter, vaste leden en uitgenodigde expertleden
Vaste leden	Experts op persoonlijke titel	Voorzitter (directeur RIVM-Cib), secretaris (Hoofd LCI), arts M+G IZB, experts RIVM en externe deskundigen
Expertleden	CPB, SCP, PBL, SER en gedragsunit RIVM	Afhankelijk van het onderwerp op uitnodiging van voorzitter
Mandaat leden	Persoonlijke titel	Persoonlijke titel
Oprichting	2022	2004
Wijze van besluitvorming	Streeft naar consensus, maar vaste leden hebben formeel stemrecht.	Geen stemming. Het OMT streeft naar consensus.
Type advisering	Gevraagd en ongevraagd	Gevraagd en ongevraagd (op basis signalen Cib)
Opdrachtgever	Secretaris-generaal van SZW	RIVM-Cib (direct) en VWS (indirect)
Oprichting	Opgericht met een instellingsbesluit	Het RIVM-Cib stelt een OMT samen ¹⁵

2.3 Organisatie

De minister van SZW is verantwoordelijk voor de oprichting van het MIT en benoeming van de commissieleden. Deze minister heeft de verantwoordelijkheid om het MIT te financieren.

De commissie is samengesteld uit leden die verschillende perspectieven kunnen inbrengen

Het kabinet wilde dat de commissieleden van het MIT geselecteerd werden op basis van expertise.¹⁶ Hierbij moest de samenstelling garanderen dat de verschillende sociaalmaatschappelijke en economische invalshoeken vertegenwoordigd zijn.

De minister van SZW benoemt de voorzitter en de andere commissieleden. De commissieleden inclusief de voorzitter nemen op persoonlijke titel plaats. Deze commissieleden hebben stemrecht. Naast de voorzitter, bestaat het MIT momenteel uit negen van zulke leden. Zes van hen zijn (o.a.) hoogleraar op uiteenlopende expertisegerieden, twee anderen zijn directeur en medeoprichter van adviesinstituten en één lid heeft ervaring met jongerenparticipatie en vertegenwoordiging.¹⁷

Daarnaast zijn er vijf commissieleden zonder stemrecht, die de andere commissieleden adviseren. Dit zijn de vaste expertleden:

- ▶ De directeur van het Centraal Planbureau (CPB)
- ▶ De directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)
- ▶ De directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)

¹³ Instellingsbesluit Commissie Maatschappelijk Impact Team, 19 augustus 2022, minister van SZW

¹⁴ RIVM (2023) *Reglement voor het Outbreak Management Team (OMT)*. [Link](#)

¹⁵ Het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg infectieziektebestrijding vraagt het RIVM-Cib om een advies uit brengen.

¹⁶ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1883. [Link](#)

¹⁷ Kamerstukken (2021/2022) 25 295, nr. 1936. [Link](#)

- ▶ De voorzitter van de Sociaal Economische Raad (SER)
- ▶ Expert van de Gedragsunit voor het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

De commissieleden worden ondersteund door een secretariaat

Het secretariaat bestaat uit circa 6 fte. Hiervan ondersteunt 4 fte de commissieleden bij het inrichten van de werkprocessen, het uitwerken van adviezen en het uitvoeren van het werkprogramma in het algemeen. Verder wordt er een communicatieadviseur en woordvoerder ingehuurd. Ook wordt er een managementondersteuner voor de commissie van het MIT extern ingehuurd.

Voor het MIT was in 2023 €1,6 miljoen begroot

Het MIT is opgericht eind 2022 en is actief tot in ieder geval 1 september 2024. In zowel 2022 als 2024 zijn daarom niet alle maanden begroot. 2023 was het eerste volledig jaar waarin het MIT operationeel was en voor dit jaar werd circa €1,6 miljoen begroot. Het budget is grotendeels begroot voor personeelskosten (77%), waarbinnen de bemensing van het secretariaat de grootste kostenpost is. De commissieleden ontvangen een vacatievergoeding per vergadering. De begrotingscijfers van afgelopen jaren zijn samengevoegd in onderstaande tabel. In 2023 bedroegen de gerealiseerde kosten ca. 90% van het begrote budget.

Financiële cijfers in miljoen ¹⁸	2022	2023	2024
Begroot	0,32	1,55	1,24
<i>Loonkosten¹⁹</i>	<i>0,22</i>	<i>1,06</i>	<i>0,8</i>
<i>Adviescolleges/ vacatiegelden</i>	<i>0,03</i>	<i>0,08</i>	<i>0,08</i>
<i>Overige personele kosten</i>	<i>0,01</i>	<i>0,06</i>	<i>0,05</i>
<i>Materieel</i>	<i>0,06</i>	<i>0,25</i>	<i>0,23</i>
<i>Onvoorzien</i>	<i>0,00</i>	<i>0,10</i>	<i>0,08</i>

Het secretariaat is organisatorisch ingebed bij het SCP

De secretaris-generaal van SZW is als formeel opdrachtgever verantwoordelijk voor organisatorische inbedding en bedrijfsvoeringsaspecten van het MIT. Het MIT is niet gevestigd bij een ministerie om de onafhankelijkheid van het MIT te borgen, maar bij het SCP. Er is voor het SCP gekozen omdat zij een grote inhoudelijke overlap hebben. SZW betaalt de kosten van de huisvesting en andere faciliteiten en middelen aan SCP. Een aantal aspecten valt niet onder de inbedding bij het SCP: Zo worden de informatiebeveiliging en informatiehuishouding direct door SZW gefaciliteerd.

2.4 Werkwijze

Het MIT heeft zijn eigen spelregels en gedragscode opgesteld

In het instellingsbesluit is vastgelegd dat het MIT zijn eigen werkwijze bepaalt. Op 2 november 2023 heeft het MIT zijn spelregels en gedragscode gepubliceerd²⁰. Hier staat beschreven:

De interne procedures en rollen, inclusief rond het omgaan met (vertrouwelijke) informatie

- ▶ De gedragscode voor borging van de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en geloofwaardigheid
- ▶ Het vergoedingsbeleid
- ▶ Het communicatiebeleid
- ▶ Taken en ondersteuning vanuit het secretariaat

¹⁸ Begroting MIT, 2022-2024, MIT

¹⁹ Inclusief loonkosten voorzitter en kosten inhuur

²⁰ Spelregels en Gedragscode Maatschappelijk Impact Team, 2 november 2023, MIT

Het MIT heeft zijn werkprogramma opgesteld op basis van drie doelstellingen

In de startnotitie noemt het MIT drie doelstellingen²¹:

1. Adviseren over de sociaalmaatschappelijke en economische effecten van de pandemie(maatregelen) vanuit de belevingswereld van mensen, met speciale aandacht voor de groepen voor wie de impact het grootst en/of het langdurigst is.
2. Adviseren over de gedragseffecten van de pandemie(maatregelen) en de gevolgen daarvan voor draagvlak en effectiviteit van het beleid.
3. Bijdragen aan een transparant afwegingskader en een actuele set kernindicatoren voor de sociaalmaatschappelijke en economische positie van mensen.

Het MIT wil de onderstaande werkzaamheden en activiteiten uitvoeren tot september 2024.²²

Adviezen	Kennisopbouw	Werkwijze
<ul style="list-style-type: none">• (On)gevraagde adviezen over maatregelen kabinet• Strategische adviezen• Maatschappelijk beeld op basis van belangrijkste indicatoren	<ul style="list-style-type: none">• Impact van maatregelen• Verklaring van maatschappelijk beeld• Afwegingskader voor advisering MIT• Onderzoek naar rol burgerperspectief besluitvorming	<ul style="list-style-type: none">• Benutten literatuur en data• Doorontwikkelen expertnetwerk en praktijkkringen• Opstellen regulelement en gedragscode, en communicatiestrategie• Faciliteren evaluatie

Tabel 1: beoogde werkzaamheden en activiteiten zoals vastgelegd in het werkprogramma

De werkzaamheden van het MIT zijn afhankelijk van de pandemische situatie

In de startnotitie is vastgesteld dat het MIT zich bij zwaardere scenario's richt op het frequent afleveren van adviezen op basis van de bestaande kennis.²³ Bij lichtere scenario's wilde het MIT de kennisbasis eerst op orde brengen voordat verder adviezen werden uitgebracht.

Het MIT heeft het adviesproces uitgewerkt

Om tot een advies te komen doorloopt het MIT verschillende stappen.²⁴ Het proces voor gevraagde adviezen is hieronder schematisch weergegeven. Dit is een ideaaltypische schets van het proces; in de praktijk wordt dit model niet altijd (exact) gevolgd.

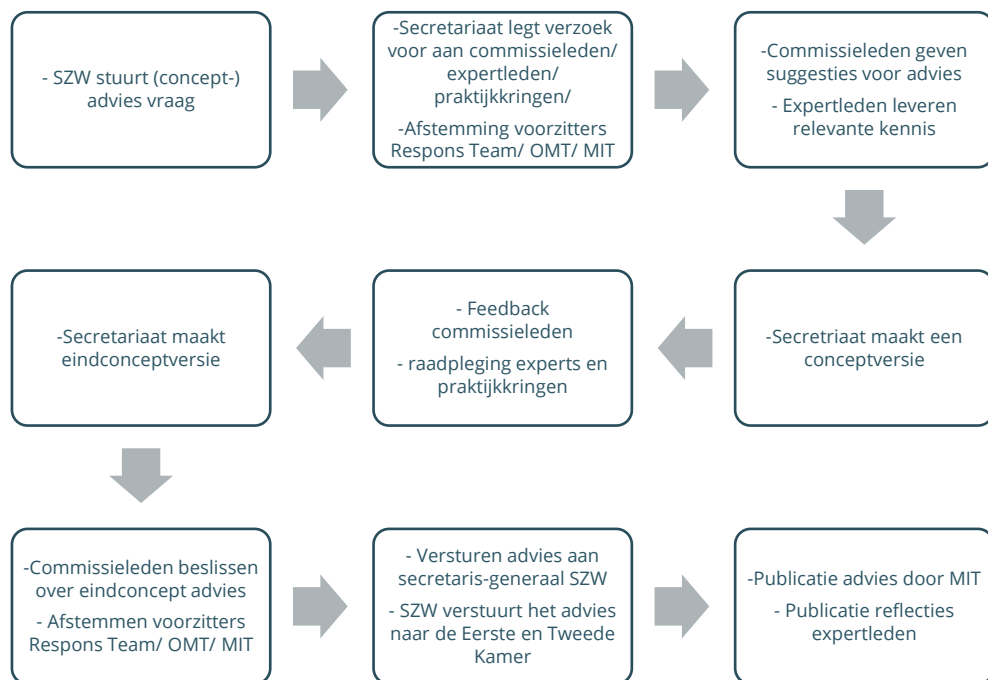
Het MIT kan ook ongevraagd een advies uitbrengen als de commissie daartoe besluit. De adviezen brengt het MIT uit aan het ministerie van SZW. In gesprekken met betrokkenen binnen het MIT wordt genoemd dat met name aan het begin nog geen standaard adviesproces was uitgekristalliseerd en dat hierin gaandeweg stappen zijn gezet.

²¹ Startnotitie Maatschappelijk Impact Team, 28 september 2022, kwartiermaker MIT

²² Werkprogramma MIT, MIT, 9 januari 2023

²³ Startnotitie Maatschappelijk Impact Team, 28 september 2022, kwartiermaker MIT

²⁴ Stappenplan gevraagde adviezen, 17 januari 2023, MIT

Tabel 2: model adviesproces van het MIT bij een gevraagd advies

Met onder andere praktijkkringen wil het MIT verschillende perspectieven betrekken

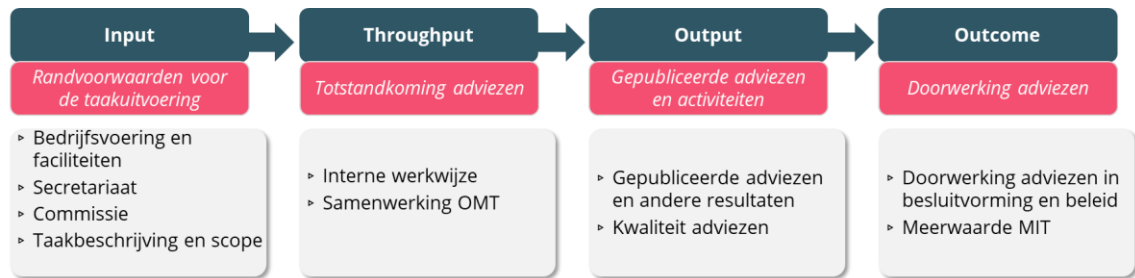
In het instellingbesluit is vastgelegd dat het MIT praktijkkringen zal benutten met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisatie en individuen. Op deze wijze kan het MIT actuele praktijkkennis gebruiken in zijn adviezen en overige activiteiten.²⁵

²⁵ Instellingsbesluit Commissie Maatschappelijk Impact Team, 19 augustus 2022, minister van SZW

/ 3 Functioneren MIT

Bevindingen over het functioneren van het MIT de afgelopen periode hebben we opgedeeld in de thema's input, throughput, output en outcome. Daarmee kijken we achtereenvolgens naar:

- De randvoorwaarden voor de taakuitvoering (*input*)
- De totstandkoming van de adviezen en overige resultaten (*throughput*)
- De gepubliceerde adviezen en andere resultaten (*output*)
- De meerwaarde en doorwerking van resultaten (*outcome*);

De input, throughput en output bespreken we in dit hoofdstuk, respectievelijk in paragrafen 3.1, 3.2 en 3.3. De outcome bespreken we apart in hoofdstuk 4.

3.1 Randvoorwaarden voor de taakuitvoering

3.1.1 Bedrijfsvoering en faciliteiten

Het MIT wordt langs verschillende stromen gefinancierd

Voor de financiering van het MIT zijn afspraken gemaakt tussen de verschillende betrokken ministeries en partijen. Zowel SZW als het ministerie van Financiën en het SCP dragen financieel of in middelen bij aan het MIT. De vacatiegelden voor de commissieleden staan op de begroting van het SCP. Tegelijkertijd staan de kosten van het secretariaat gedetacheerd of ingehuurd door SZW op de begroting van SZW. De leden van het secretariaat die zijn gedetacheerd vanuit andere organisaties, zoals het SCP en andere ministeries, vallen weer onder de begroting van het SCP. Ook staat de financiële bijdrage van het ministerie van Financiën voor personeel op de begroting van het SCP.

De financiële bedrijfsvoering is in beperkte mate inzichtelijk

Het secretariaat van het MIT geeft aan dat aspecten van de bedrijfsvoering zoals de financiële administratie van realisatiecijfers in beperkte mate te achterhalen zijn. Daarbij wordt duidelijk dat de verschillende financieringsstromen en afspraken tussen betrokken actoren rond de bedrijfsvoering van het MIT niet bijdragen aan een eenduidig overzicht. Hoewel over het toekennen van middelen aan het MIT afspraken zijn gemaakt tussen SZW, het SCP het MIT en ook andere ministeries, zijn er bijvoorbeeld geen afspraken gemaakt over het opstellen van jaarplannen en -verslagen. Deze zijn in de afgelopen periode niet gemaakt.

Het MIT ervaart beperkte financiële autonomie

In het construct waarbij het MIT organisatorisch is ingebed bij het SCP, heeft de secretaris van het MIT formeel het mandaat (vanuit het SCP) om tot €100.000 uit te geven. Bij een hoger bedrag moet

het MIT expliciet toestemming worden verleend. Dit bedrag bleek toereikend voor het afsluiten van detacheringsovereenkomsten. Echter, het materieelbudget dat aan het MIT is toegekend om onderzoek uit te laten voeren, bleek beperkt. Het MIT geeft aan dat bijvoorbeeld ook het opzetten van een bevolkingspanel om budgettaire redenen niet mogelijk zou zijn. Hierdoor ervaren zij beperkte autonomie bij het vervullen van hun primaire taak.

Het MIT geeft aan dat financiële middelen onvoldoende waren voor de taakuitvoering

In de interne tussenevaluatie wordt gesteld dat de commissieleden en secretariaat de beschikbare middelen beperkt vonden voor het goed uitoefenen van de taken.²⁶ In gesprekken met de commissie en het secretariaat van het MIT wordt dit beeld benadrukt. In deze evaluatie is niet precies vastgesteld of en in welke mate de middelen ontoereikend waren voor het uitvoeren van de taken. Wel is duidelijk dat het budget en de omvang van het secretariaat beperkt ruimte hebben geboden om strategische adviestrajecten uit te voeren en dat niet alle onderdelen van het werkprogramma in uitvoering zijn gebracht. Bijvoorbeeld voorgenomen strategisch advies over jongeren met mentale problemen als gevolg van de covidcrisis en het ontwikkelen van maatschappelijke beelden.

De faciliteiten ten behoeve van de bedrijfsvoering kennen meerdere knelpunten

Meerdere faciliteiten voor de uitvoering van de werkzaamheden bleken onvoldoende ingeregeld voor het MIT. Zo wordt genoemd dat de huisvesting bij het SCP beperkend was door een klein aantal werkplekken²⁷ en beperkte openingstijden van het pand, terwijl het MIT in crisisadvisering bij voorkeur fysiek overlegt en dat ook buiten kantoorsteden moet kunnen doen. Ook de aansluiting van het MIT op de ICT-systemen van het SCP bleek een knelpunt, doordat de 'externe medewerkers' op het secretariaat beperkt toegang hadden tot de systemen en het servicepunt voor de IC beperkt bereikbaar was buiten kantooruren.

3.1.2 Secretariaat

Het secretariaat was op volle sterkte begroot op ongeveer 6 fte

Bij het oprichten van het MIT is een formatie voor het secretariaat opgesteld. Die formatie ging uit van ca. vier inhoudelijke medewerkers en twee niet-inhoudelijke medewerkers. Het secretariaat is volledig bemenst door gedetacheerde krachten vanuit andere ministeries (SZW en Financiën) of ingehuurd professionals door het ministerie van SZW. Er is door SZW als opdrachtgever gekozen om geen nieuwe mensen te werven specifiek voor het MIT.

Begrote capaciteit in fte	2022	2023	2024 (tot 1 sept)
Secretaris	0,3	1,0	1,0
(Senior) adviseurs	0,7	3,8	3,0
Management-ondersteuner	0,3	0,8	0,8
Inhuur communicatie	0,1	0,5	0,5
Totaal	1,4	5,9	5,3

Tabel 3: Formatie MIT (omvat gedetacheerd personeel en inhuur).²⁸

²⁶ Verslag Tussenevaluatie, 2023, MIT

²⁷ Het aantal werkplekken dat aan het MIT beschikbaar is gesteld, voldeed aan geldende Rijksbrede normen en was soms nog hoger dan die normen. Daarmee was er echter nog niet voor alle medewerkers tegelijkertijd plaats. In spoedsituaties kan het voor het MIT wel terwijl het bij crisisadvisering – in spoedsituaties – wenselijk kan worden geacht om allemaal fysiek in dezelfde ruimte te werken

²⁸ Interne begrotingen MIT, 2022-2024, MIT

De gerealiseerde bezetting van de functie van inhoudelijk adviseurs was lager dan begroot. In 2023 was sprake van 3,0 fte aan adviseurscapaciteit (in plaats van 3,8) en in 2024 was er 2 fte aan inhoudelijk adviseurs beschikbaar, in plaats van 3. Dit kwam onder andere doordat het ministerie van Financiën een (senior) adviseur detacheerde tot 1 september 2023. Daarna stond enkele maanden een vacature open voor een nieuwe adviseur.

De ondersteunende capaciteit werd als beperkt ervaren

In de interne tussenevaluatie is benoemd dat de capaciteit van het secretariaat beperkt was.²⁹ In gesprekken met betrokkenen binnen het MIT wordt dit beeld meermaals bevestigd. Mede door inhuurcontracten en detacheverbanden was er een verloop van personeel. Ook is het niet gelukt afgelopen periode om via detachering of inhuur de vacature voor een senior adviseur te vervullen.

Dat de omvang beperkt is, wordt niet door alle stakeholders gedeeld. Zo is in gesprekken met beleidsmakers gesteld dat er een stevig secretariaat is neergezet. Daarmee lopen beelden uiteen over de mate waarin de ondersteunende capaciteit toereikend was voor het vervullen van de taak. In ieder geval wordt duidelijk dat de gestelde doelen en ambities in het werkprogramma van het MIT niet volledig in lijn lagen met de capaciteit. Zoals eerder opgemerkt zijn niet alle voorgenomen activiteiten uit het werkprogramma uitgevoerd.

3.1.3 Commissie

De inzet van de commissieleden wordt bepaald door het aantal vergaderingen

De voorzitter is het enige commissielid met een vast dienstverband. De voorzitter is aangesteld voor circa 0,6 fte. In 2022 was deze inzet lager doordat het MIT in september is ingesteld. Deze aanstelling is begroot tot het einde van de doorlooptijd van het huidige instellingsbesluit. De overige commissieleden ontvangen vacatiegelden per vergadering. In de begroting wordt uitgegaan van 20 vergaderingen per jaar.

De samenstelling van het MIT wordt als divers ervaren

In de interne tussenevaluatie gaf het MIT zelf aan het beeld te hebben dat de samenstelling van de commissie goed uitpakte.³⁰ Hierbij wordt de diversiteit van de aanwezige expertise en perspectieven gewaardeerd. Ook wordt het voorzitterschap als positief ervaren door de aanwezigen bij de tussenevaluatie. In gesprekken met betrokkenen binnen het MIT worden deze beelden bevestigd.

Tegelijkertijd merkten gesprekspartners op dat het voor een startende commissie met name aan het begin zoeken is geweest naar een 'gemeenschappelijke taal' en het juiste ambitieniveau voor het MIT. Ook bij de invulling van de rol van de expertleden moest gezocht worden naar een passende vorm. Daarbij wordt genoemd dat de expertleden vanuit hun kennispositie van grote meerwaarde zijn voor het MIT, maar zeker aan het begin daarmee een risico bestond dat er in het adviesproces te veel geleund zou worden op de expertleden, die formeel alleen inhoudelijk input leveren. De rol van de expertleden is daarom kort na de instelling van het MIT expliciet vastgelegd in een interne werkwijze. Gesprekspartners geven aan dat dit duidelijkheid gaf over de rollen die de expertleden innemen in de vergaderingen.

²⁹ Verslag Tussenevaluatie, 2023, MIT

³⁰ Verslag Tussenevaluatie, 2023, MIT

De betrokkenheid van (expert)leden wordt als aandachtspunt genoemd

Uit gesprekken blijkt dat in de afgelopen periode niet altijd gerekend kon worden op nauwe betrokkenheid van alle leden van het MIT. In gesprekken met het secretariaat wordt genoemd dat er soms geen gevoel van urgentie ervaren werd bij de enkele commissieleden en dat hun betrokkenheid (bijvoorbeeld in respons op mails en het lezen van stukken) niet altijd hoog was. In een ander gesprek wordt genoemd dat de betrokkenheid van de leden na de interne evaluatie een positieve impuls kreeg.

Onder de expertleden blijkt SCP een voortrekkersrol te hebben vervuld, maar blijken andere expertleden meer op afstand te hebben gestaan. In gesprekken wordt genoemd dat hier soms inhoudelijke overwegingen een rol speelden, waarbij expertleden een inschatting maakten niet van toegevoegde waarde te zijn voor input op een adviesvraag. Om deze reden zijn het CPB en het PBL nu als agendalid betrokken en niet meer standaard bij de commissievergaderingen aanwezig.

Ook zijn in de afgelopen periode expertleden meermaals vertegenwoordigd door plaatsvervangers. Meerdere gesprekspartners zien de beperkte betrokkenheid van sommige expertleden als risico, omdat bepaalde inhoudelijke kennisdomeinen (bijvoorbeeld economie) hierdoor te weinig meegenomen kunnen worden.

3.1.4 Taakbeschrijving en scope

Advisering binnen de scope van het MIT bleek complex, gezien de kennisinfrastructuur

Het MIT kan adviseren over sociaalmaatschappelijke en economische effecten en bestrijkt daarmee een inhoudelijk breed palet. Zeker omdat zowel wetenschappelijke als praktijk- of ervaringskennis betrokken wordt in de advisering. Daarnaast behoren het geven van zowel kortetermijnadviezen als langetermijnadviezen, gevraagd en ongevraagd, tot de opdracht van het MIT. Binnen die opdracht worden ook nog specifieke inhoudelijke accenten gelegd, zoals de aandacht voor de impact van de crisis op kwetsbare groepen en voor de opbouw van kennis om de adviestaak goed te vervullen. Dit tezamen maakt dat het MIT een brede scope heeft om over te adviseren.

In gesprekken met beleidsmakers wordt genoemd dat de scope van het MIT bewust breed is ingestoken en het MIT daarmee flexibel is om in de volle breedte van maatschappelijke effecten te adviseren. Tegelijkertijd is het uitvoeren van de taak hiermee complex, omdat op uiteenlopende kennisdomeinen onderbouwing gevonden moet worden bij adviezen en dit vervolgens ook moet landen in een behapbaar advies. Een knelpunt hierin dat in gesprekken met diverse categorieën geïnterviewden naar voren komt, is de gefragmenteerde kennisinfrastructuur op sociaalmaatschappelijk en economisch vlak. In de afhankelijkheid van diverse kennisbronnen en daarbovenop de meer kwalitatieve en tragere dataverzameling in de sociaalmaatschappelijk en economische hoek, bleek het snel verzamelen van kennis ten behoeve van het adviesproces een grote uitdaging. In het rapport 'Leren van een crisis' wordt geconcludeerd dat de wetenschappelijke kennis bij de uitbraak van covid sterk verschilde per discipline en type kennis. Specifiek ontbrak vaak domein-overstijgende, economische en organisatorische kennis.³¹ Ten opzichte van het medisch-epidemiologisch kennisdomein dat via het OMT in een advies vertolkt wordt, zijn er voor een goede sociaalmaatschappelijke en economische kennisbasis in een crisis nog grote stappen te zetten in de organisatie hiervan.

³¹ LEREN VAN EEN CRISIS. Geleerde lessen en kennisagenda om pandemische paraatheid te verhogen, juni 2023, SCP, RVS, UMCU, TU Delft en PDPC

3.2 Functioneren adviesproces

3.2.1 Interne werkwijze

Het adviesproces is gaandeweg verder uitgewerkt in vaste werkwijzen

Het MIT is ingesteld gedurende de covidcrisis. Daarom moest het MIT zowel het uitwerken van zijn werkwijze als het uitvoeren van zijn primaire activiteiten tegelijkertijd opstarten. Gesprekpartners geven aan dat de structuur in de werkwijze na verloop van tijd verbeterde. Dit proces staat op hoofdlijnen beschreven in paragraaf 2.4.

De samenwerking tussen de commissieleden, het secretariaat en de voorzitter bij het opbouwen en opstellen van de adviezen werd als positief ervaren door betrokkenen. Ook geven gesprekspartners aan veelal positief te zijn over de inhoudelijke kwaliteit die door het secretariaat in het adviesproces geleverd is, ondanks beperkte tijd en capaciteit.

De praktijkkringen zijn niet opgezet, maar het MIT betrok wel diverse perspectieven

Het MIT benoemde in zijn werkprogramma actuele praktijkkennis te willen verzamelen door middel van de praktijkkringen. Sinds de instelling van het MIT heeft het organiseren van deze praktijkkringen echter geen prioriteit gehad. Er zijn geen formele praktijkkringen opgezet die verbonden zijn aan het MIT. Het samenstellen van een expertpool om het MIT van kennis te voorzien en het betrekken van burgers zijn eveneens onderdelen van de voorgenomen werkwijze in het werkprogramma die geen (formeel) gestalte hebben gekregen vanwege gebrek aan tijd en middelen.

Wel heeft het MIT diverse stakeholders betrokken bij het opstellen van adviezen. Dit gebeurde ad hoc, bijvoorbeeld door informeel overleg met werkgevers- en werknemersorganisaties, kennisinstellingen binnen een specifiek inhoudelijk domein of vertegenwoordigers van bepaalde doelgroepen zoals jongeren. Gesprekspartners die vanuit hun rol zijn geraadpleegd door het MIT waren overwegend positief over het contact met het MIT. Zij zien het MIT als platform om een breder perspectief aan de besluitvormingstafel te brengen.

De omgang met zowel praktijkkennis als wetenschappelijke onderbouwing is een uitdaging

Hoewel het MIT de voorkeur geeft aan zo veel mogelijk wetenschappelijke onderbouwing van de adviezen, bleek benodigde kennis of data bij het opstellen van adviezen (nog) niet altijd aanwezig. Kennis over sociaalmaatschappelijke en economische effecten is zoals eerder opgemerkt in mindere mate ingericht voor snelle crisisadvisering, terwijl het MIT soms binnen enkele dagen een advies moest opleveren. Voor het MIT is het daarmee van belang om ook op andere signalen adviezen te kunnen baseren, omdat die actuelere informatie geven. Bijvoorbeeld: als er geen data zijn over de effecten van thuiswerken, is het MIT genoodzaakt om terug te vallen op informatie uit bijvoorbeeld brancheorganisaties.

In de interne tussenevaluatie wordt door de deelnemers benoemd dat het MIT meer praktijkkennis zou moeten gebruiken.³² Echter, dit brengt ook het vraagstuk met zich mee over de objectiviteit van die kennis en hoe het MIT die meeweegt in de adviezen. Wanneer een beroep wordt gedaan op praktijkkennis speelt er een risico dat particuliere belangen van invloed zijn op de signalen waarop het MIT adviezen deels baseert. Enkele gesprekspartners merken op dat dit mogelijk afbreuk doet aan de gezaghebbendheid van het MIT. Hoewel niet is vastgesteld in welke mate dit risico zich in

³² Verslag Tussenevaluatie, 2023, MIT

praktijk manifesteerde, plaatsen enkele gesprekspartners wel kanttekeningen bij de onderbouwing van de adviezen (zie ook paragraaf 3.3).

3.2.2 Samenwerking met ministeries en RIVM

Een parallel adviesproces MIT-OMT vergt voldoende afstemming op proces en inhoud

Kort na de instelling van het MIT is in een simulatie geoefend in de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing, waarbij zowel het OMT als het MIT parallel een simulatieadvies opleverden voor het gesimuleerde besluitvormingsproces. Het belang van de samenwerking tussen zowel de ministeries van VWS en SZW als tussen het RIVM (Respons Team en OMT) en het MIT wordt benadrukt in het verslag van een reflectiebijeenkomst die na een simulatie werd gehouden. Daarbij is benadrukt dat adviezen van het OMT en het MIT over dezelfde maatregelen moeten gaan en in de adviesaanvraag dezelfde informatie aan beide partijen wordt doorgegeven.

In het verslag wordt ook gesteld dat het MIT baat heeft bij inzicht in actuele informatie van het OMT over verspreiding van het virus (en daarmee de noodzaak en effectiviteit van maatregelen). Aan de hand hiervan zou het MIT een gericht advies kunnen geven rondom sociaalmaatschappelijke en economische implicaties. Na de simulatie zijn afspraken gemaakt over de afstemming in de adviesaanvraag en is door de voorzitter van het OMT toegezegd om (vertrouwelijke) epidemiologische duiding in het adviesproces met het MIT te delen als de minister van VWS daar (per keer) akkoord voor verleent.

Niet alle gesprekspartners zijn het eens dat een nauwe samenwerking tussen het MIT en het OMT van meerwaarde is. Enkele geïnterviewden geven de voorkeur aan gescheiden, onafhankelijke adviesprocessen, bijvoorbeeld om te voorkomen dat de weging van beide perspectieven al plaatsvindt voordat ze op de besluitvormingstafel landen.

Zowel de procesmatige als inhoudelijke afstemming kenden knelpunten

In gesprekken met betrokkenen binnen het MIT en ketenpartners wordt meermaals genoemd dat de samenwerking tussen het MIT en het OMT niet goed van de grond is gekomen. In de praktijk kreeg het MIT geen inzicht in (vertrouwelijke) informatie van het OMT ten behoeve van de eigen adviezen. Bijvoorbeeld vanuit de modellen van het OMT. In het geval van het advies 'afschaling resterende COVID-19 maatregelen' adviseerde het OMT de adviezen over testen en isolatie te laten vervallen, omdat de endemische fase zou zijn bereikt. Deze conclusie van het OMT, is niet met het MIT gedeeld voorafgaand aan hun advies. Het MIT adviseerde daarom, terughoudender, pas af te schalen wanneer de endemische fase was bereikt. Hoewel beide adviezen goed verenigbaar zijn, geeft het MIT aan dat het een kwalitatief beter advies had kunnen afgeven wanneer de conclusie van het OMT eerder gedeeld was met hen. In de interne tussenevaluatie wordt benoemd dat de samenwerking tussen het MIT met het OMT beter kan.³³

Afstemming tussen de ministeries van SZW en VWS in het adviesproces kende ook knelpunten. Zo blijkt uit interne correspondentie dat het ministerie van VWS voorafgaand aan de adviesvraag over reizigers uit China het RIVM (Respons Team) had gevraagd om een inhoudelijk advies ter voorbereiding op een internationaal overleg in EU-verband. Het MIT en het ministerie van SZW waren niet direct op de hoogte gebracht van deze adviesaanvraag. Hierover zijn tussen de ministeries en het MIT en het RIVM geen heldere afspraken gemaakt. Kort later volgde zowel aan het OMT als aan het MIT een adviesaanvraag over mogelijk te nemen maatregelen. Omdat het MIT pas zeer kort voor

³³ Verslag Tussenevaluatie, 2023, MIT

de deadline op de hoogte werd gebracht van het eerdere advies dat het RIVM voor VWS opstelde, had het MIT een informatieachterstand ten opzichte van het OMT in het adviesproces. Zowel het ministerie van SZW als het MIT ervaren dit als belemmerend voor de advisering.

3.3 Gepubliceerde adviezen en andere resultaten

3.3.1 Overzicht adviezen en andere resultaten

Het MIT publiceerde vier formele adviezen de afgelopen periode

Het MIT heeft sinds zijn instelling vier formele adviezen afgegeven. Snel na zijn instelling heeft het MIT het advies 'Fit voor het najaar' gepubliceerd. In 2023 heeft het MIT twee adviezen op verzoek van het ministerie van SZW opgesteld: 'EU-Maatregelen voor reizigers vanuit China' en 'Afschaling resterende COVID-19 adviezen'. Deze twee adviezen diende als directe input voor besluitvorming op korte termijn. Ook heeft het MIT op eigen initiatief het advies 'Maatschappelijke gevolgen van long covid' in 2023 uitgebracht. Dit advies is samen met het advies 'Fit voor het najaar' meer gericht op de lange termijn.

Naast de adviezen zijn ook andere resultaten tot stand gebracht

Naast de formele adviezen heeft de voorzitter van het MIT meerdere keren een technische briefing gegeven aan de Tweede Kamer. In deze presentaties lichtte de voorzitter de maatschappelijke impact van de covidcrisis toe. De voorzitter van het OMT maakte ook deel uit van deze technische briefings. Daarnaast heeft het MIT een brief aan de informateur gepubliceerd. In de onderstaande tabel staan de feitelijke resultaten samengevat.

Naam	Type	Publicatiedatum
Fit voor het najaar	Advies (informeel gevraagd)	September 2022
Maatschappelijke impact van de coronacrisis	1 ^e technische briefing door voorzitter	September 2022
Simuleren om te leren	Simulatie advies	Oktober 2022
Maatschappelijke impact van de coronacrisis	2 ^e technische briefing door voorzitter	December 2022
EU-Maatregelen voor reizigers vanuit China	Advies (gevraagd)	Januari 2023
Afschalen resterende COVID-19 adviezen	Advies (gevraagd)	Februari 2023
Maatschappelijke impact van de coronacrisis	3 ^e Technische briefing door voorzitter	Mei 2023
Maatschappelijke gevolgen van long covid	Advies (ongevraagd)	Juni 2023
Brief MIT aan informateur: pandemische Paraatheid op maatschappelijk terrein	Brief	Januari 2024

Tabel 4: het MIT heeft de volgende resultaten behaald sinds zijn oprichting

Aan twee adviezen wordt nog gewerkt

Het MIT wil de volgende adviezen afronden voor 1 september 2024:

- ▶ **Wet publieke gezondheid:** Het MIT is door het ministerie van SZW gevraagd te reflecteren op de maatschappelijke impact van (mogelijke) pandemiemaatregelen die in de Wet publieke

gezondheid (Wpg) zijn of kunnen worden opgenomen. Ook is gevraagd daarin een volgorde op te nemen van maatregelen naar maatschappelijke impact. Na interne bespreking heeft het MIT hieraan een vraag toegevoegd: welke kaders kan de Wpg bieden om bij een volgende pandemie rekening te houden met maatschappelijke impact? Het MIT trekt in de uitwerking van dit advies samen op met de RVS en het College voor de Rechten van de Mens. De planning is dat dit advies in april wordt opgeleverd.

- ▶ **Kennisbasis:** Het MIT werkt aan een advies over de kennisbasis. Het advies gaat in op de kennisinfrastructuur en de processen die nodig zijn om in een (pandemische) crisissituatie effectief te adviseren – met snelle en robuuste onderbouwing – over sociaalmaatschappelijke en economische effecten. Als deelproduct van dit advies ontwikkelt het MIT een afwegingskader dat in het vervolg kan worden toegepast om de afweging van maatregelen en effecten inzichtelijk te maken. De planning is dat dit advies voor het zomerreces van de Tweede Kamer is afgerond. Vanuit het werkprogramma was het MIT initieel voornemens zelf deze kennisbasis uit te ontwikkelen. Later is de keuze gemaakt om hierover een advies op te stellen omdat dit beter past bij de kerntaken van het MIT.

3.3.2 Overzicht formele adviezen

Het MIT heeft vier formele adviezen uitgebracht. Hieronder staan deze kort samengevat.

Informeel advies Fit voor het najaar

Op 18 september 2022 heeft het ministerie van SZW een informeel adviesaanvraag ingediend bij het MIT. Het MIT heeft voor het advies twee schriftelijke rondes georganiseerd om relevante informatie te verzamelen. Het MIT heeft ook naar bestaande beleidsdocumenten, rapporten, adviezen en onderzoeken gekeken. Ook heeft het MIT geïnformeerd bij relevante gezondheidsorganisaties, sectorvertegenwoordigers en een burgemeester.

Het MIT adviseerde over de knelpunten bij een toekomstige opleving van covid

Met het verzoek werd het MIT gevraagd om aandachtspunten te geven voor interdepartementale reflectie met betrekking tot voorbereiding op een mogelijk aankomend nieuwe corona golf. Het MIT gaf aanbevelingen over:

- ▶ Communicatie over het virus en de maatregelen
- ▶ De sectorplannen
- ▶ De arbeidsmarkt
- ▶ Kwetsbare groepen
- ▶ Beleidsmaatregelen van de overheid
- ▶ Gezondheid
- ▶ Dilemma's
- ▶ Besluitvorming
- ▶ Afwegingskader

Advies over maatregelen reizigers China

Op 4 januari 2023 heeft het ministerie van SZW het MIT gevraagd om een advies. Het MIT heeft gedurende twee dagen informatie opgehaald voor het advies. Zij hebben hiervoor onderzoeken, informatie uit media, het langetermijnbeleid van het kabinet en de handreiking van de WRR en andere adviesraden gebruikt.

Het advies richtte zich op twee maatregelen voor reizigers vanuit China

Dit betreft het dragen van een mondneusmasker bij vluchten tussen de EU en China. En een testverplichting voor vertrek vanuit China naar Nederland, inclusief mensen die (volledig) gevaccineerd zijn of recent hersteld zijn van covid.

Het MIT heeft de bovenstaande maatregelen als relatief licht beoordeeld

Hierbij heeft ze de volgende argumenten afgewogen:

- ▶ De maatregelen raken slechts een kleine groep reizigers.
- ▶ De maatregelen treffen niet goederenvervoer waardoor de economische schade beperkt is.
- ▶ Wanneer de maatregelen niet worden geïmplementeerd, zullen andere EU-landen dit wel doen. Hierdoor zouden mogelijk meer reizigers voor hun vluchten naar Nederland uitwijken. Dit kan leiden tot onrust en negatieve beeldvorming.
- ▶ Implementatie van de maatregelen kan de diplomatieke relatie met China verslechteren.
- ▶ Invoering van de maatregelen kan leiden tot negatieve beeldvorming en uitsluiting van Chinese en Aziatische Nederlanders

Advies afschaling resterende COVID-19 adviezen

Op 7 februari heeft het ministerie van SZW het MIT een adviesvraag toegestuurd. Het MIT heeft voor het advies informatie verzameld vanuit de wetenschap en de praktijk: kennisnotitie van de expertleden SCP, RIVM gedragsunit, beleidsinformatie, literatuur, artikelen en praktijkkennis.

Het MIT adviseerde over de sociaalmaatschappelijke en economische impact van afschaling

Het ministerie van SZW vroeg het MIT de effecten van een mogelijke afschaling te beoordelen. Het MIT heeft hiervoor de volgende adviezen gegeven:

- ▶ **Schaal basisadviezen pas af als het virus endemisch is.** Op het moment van publicatie is er nog veel onzekerheid over het toekomstige verloop van het virus. Tegelijkertijd gedragen veel Nederlanders zich al alsof er al geen pandemie meer was. Consistent beleid met beperkte op- en afschaling is wenselijk.
- ▶ **Zorg voor veiligheid kwetsbare groepen.** Personen met een verhoogd medisch risico nemen al vaak aanvullende maatregelen op de basisadviezen. De toegang tot beschermingsmiddelen moet geborgd worden voor deze groep. Werkgevers vragen soms werknemers ondanks een positieve test en klachten toch te werken. Dit kan echter tot onveilige situaties leiden. Daarom is ook speciale aandacht voor deze groep nodig.
- ▶ **Communiceer over de gewenste normen.** Het kabinet zou de pandemische paraatheid in de samenleving moeten verbeteren. Communicatie over sociale normen bij ziektes kan hierbij helpen.

Advies maatschappelijke gevolgen van long covid

Het MIT heeft het advies omtrent long covid uitgebracht op 19 juni 2023. Dit was op eigen initiatief en dus zonder verzoek van de minister. Het MIT heeft uitvraag gedaan bij expertleden, bureaustudie uitgevoerd en praktijkkennis opgehaald. Ook heeft het MIT een onderzoek uitgezet bij een panel waarbij burgers om hun perspectief op long covid is gevraagd.

Long covid leidt tot zware klachten voor een groep Nederlanders

Meer dan 5% van de Nederlandse bevolking kampt met long covid. Voor de meeste Nederlanders leidde dit tot milde klachten. Een kleinere groep, circa 90.000 personen, heeft te maken met grote beperkingen vanwege hun klachten.

De klachten leiden tot maatschappelijke kosten

De klachten hebben een negatief impact op de fysieke en mentale gezondheid. De klachten verslechteren ook de sociale relaties. Daarnaast hebben de klachten negatieve consequenties voor de vrije tijd, het werk en de opleidingen van de personen met long covid. Op het werk leiden de klachten tot minder productiviteit en lagere inzetbaarheid. Verder leiden de klachten tot een grotere zorgvraag waardoor de zorgkosten stijgen. In het algemeen verlaagt de participatie van de personen met long covid klachten, onder andere van kinderen en jongeren in het onderwijs.

Het MIT adviseert om in te zetten op kennisontwikkeling op het gebied van long covid

Het MIT signaleert beperkte medische en maatschappelijke kennis over long covid. Het MIT benoemt dat betere kennis van long covid de toegang tot zorg makkelijker moet maken voor deze doelgroep. Dit advies lijkt ondersteund te worden door bevraagde Nederlanders. Uit een enquête van het MIT blijkt dat de meerderheid van de respondenten vindt dat er meer begrip moet komen voor long covid in de samenleving. En dat het als syndroom meer erkenning moet krijgen.

3.3.3 Beelden over kwaliteit adviezen

De kwaliteit van de adviezen wordt wisselend ervaren

De adviezen worden door gesprekspartners gewaardeerd doordat zij veel verschillende perspectieven samenbrengen die tot dan toe in de crisisadvisering rond covid onderbelicht waren en/of onvoldoende expliciet werden meegewogen.

Tegelijkertijd geven gesprekspartners aan dat zij soms concrete (wetenschappelijke) onderbouwing missen in adviezen van het MIT. Hierdoor worden adviezen door een aantal gesprekspartners als beperkt objectief ervaren. Op dit punt verschillen gesprekspartners echter in zienswijzen rond het type informatie waarop een advies gebaseerd moet zijn. Wetenschappelijke onderbouwing geniet daarin vaak de voorkeur. Echter, gezien de tragere kennisinfrastructuur was er nog niet altijd bruikbare wetenschappelijke kennis voorhanden als onderbouwing van de adviezen. Het MIT adviseert daarom ook op basis van praktijkkennis en zoals eerder toegelicht brengt dit nadelen met zich mee voor de gepercipieerde objectiviteit van adviezen.

In gesprekken met betrokkenen binnen het MIT is ook aangegeven dat toegankelijke en bondige adviezen de voorkeur hebben, maar dat hierdoor beperkte ruimte is om uitgebreide onderbouwing toe te voegen. Hierin is in de afgelopen adviezen zoeken geweest naar een passende balans.

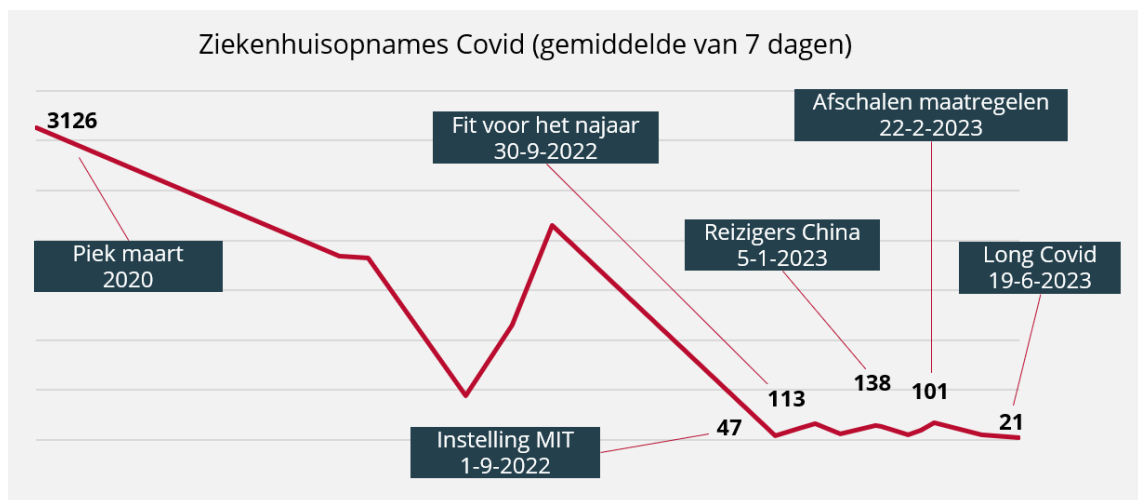
Enkele gesprekspartners geven aan dat de kwaliteit al gaandeweg beter werd

Bij de instelling van het MIT kwamen de verwachtingen van de adviesvraag en het advies van het MIT soms niet overeen. Adviezen waren op een te hoog abstractieniveau. Het vertalen van wetenschappelijke kennis naar concrete beleidsadviezen was voor de commissie (zeker aan het begin) een ontwikkelpunt, blijkt uit enkele gesprekken met diverse categorieën geïnterviewden. In dit kader is door betrokkenen binnen het MIT genoemd dat er in de commissie relatief weinig bestuurlijke ervaring vertegenwoordigd is, als mogelijke verklaring voor deze uitdaging. Gesprekspartners geven ook aan dat het MIT steeds betere en concretere adviezen heeft afgeleverd. Dit is deels te verklaren doordat het MIT steeds meer tijd had om betrouwbare informatie te verzamelen.

/ 4 Impact MIT

Het MIT heeft geen 'echte beproeving' gehad

De relatief late instelling van het MIT, met de grote coronapieken in het verleden, maakt dat het MIT niet heeft geadviseerd in de 'hete fase' van de crisis. Van een echte beproeving van het MIT is hierdoor geen sprake geweest, stellen meerdere gesprekspartners.³⁴ De mijlpijlen van het MIT zijn hieronder geplaatst in een grafiek met de covid-ziekenhuisopnames om zichtbaar te maken dat het MIT enkel in relatief rustige tijden adviezen heeft uitgebracht.

De potentiële impact het MIT kan conceptueel en op basis van adviezen worden beschouwd

Daarmee is er nu niet eenvoudig een doorslaggevend beeld te geven van de impact van de MIT-adviezen. Het aantal voorbeelden is immers beperkt en van daaruit is het lastig af te leiden hoe de MIT-adviezen zullen bijdragen in een echte crisissituatie.

Om toch een beeld te ontwikkelen van de impact die het MIT kan hebben (de 'outcome' van de adviezen), beziet dit hoofdstuk twee onderwerpen:

- ▶ De doorwerking van de adviezen die het MIT wel heeft verstrekt
- ▶ Een conceptuele beschouwing van de potentiële meerwaarde

4.1 Doorwerking adviezen

4.1.1 Kabinetsreacties

Op de vier formele adviezen die het MIT de afgelopen periode uitbracht volgde in wisselende mate een inhoudelijke reactie vanuit betrokken bewindspersonen van het kabinet richting de Tweede Kamer. Hieronder volgt per advies een korte weergave van de reactie. Daarin wordt de doorwerking van de adviezen van het MIT deels gereflecteerd.

³⁴ Zoals beschreven in paragraaf 3.2.2 is er wel een simulatie van adviezen tijdens de 'hete fase' uitgevoerd, maar documentatie daarvan geeft geen volledig zicht op de impact die adviezen in een daadwerkelijke crisis kunnen hebben.

Advies Fit voor het najaar (30 september 2022)

De ministers van VWS, EZK en SZW stuurden op 13 januari 2023 een kamerbrief met een reactie op het rapport van de WRR: 'Coronasenario's doordacht'.³⁵ In deze reactie wordt vanwege 'samenhangende thematiek' ook de reactie op het MIT-advies 'Fit voor het najaar' meegenomen.

Doorwerking

De verschillende adviezen van het MIT worden aangehaald en het belang ervan wordt onderschreven door het kabinet. In de reactie wordt enerzijds benoemd dat er al meerdere acties lopen die aansluiten op de adviezen van de WRR en het MIT. In aanvulling daarop, worden vier aandachtspunten uit de adviezen gehaald voor aanvullende acties. Deze gaan over breed maatschappelijk perspectief, oog voor kwetsbaarheid, sectorplannen voor de overheid en tot slot het benutten van 'goede tijden om de slechte tijden te doordenken'. Aan deze aandachtspunten wordt gewerkt in bijvoorbeeld het programma pandemische paraatheid van het ministerie van VWS.

EU-Maatregelen voor reizigers vanuit China (5 januari 2023)

Het advies over reizigers vanuit China is op 6 januari 2023 naar de Kamer gestuurd als bijlage van de Kamerbrief met het kabinetsbesluit.³⁶ In de correspondentie tussen SZW en het MIT wordt aangegeven dat het 'heldere advies' is meegenomen in de besluitvorming.

Doorwerking

Het MIT adviseerde om reismaatregelen in te voeren in het kader van EU-harmonisatie. Dit advies is overgenomen in het kabinetsbesluit. Ook het OMT benadrukte het belang van geharmoniseerd EU-beleid. Echter oordeelde het OMT dat het vanuit epidemiologisch perspectief beperkt meerwaarde heeft om reismaatregelen te treffen en adviseerde daarom vanuit epidemiologisch perspectief niet voor de maatregelen. Het MIT adviseerde ook over het mitigeren van negatieve beeldvorming en uitsluiting van Nederlandse-Chinese burgers. In de kabinetsreactie is opvolging gegeven aan dit advies, waarbij is benadrukt dat het alle mensen betreft die reizen vanuit China naar Nederland, niet een specifieke bevolkingsgroep.

Afschaling resterende COVID-19 adviezen (22 februari 2023)

Het advies van het MIT is op 23 februari 2023 aan de Tweede Kamer gezonden, samen met adviezen van het OMT, en het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (BAO).³⁷ Op 10 maart wordt de Kamer geïnformeerd over de besluitvorming n.a.v. de adviezen.³⁸

Doorwerking

De lijn van zowel het OMT als het MIT wordt opgevolgd door het kabinet: de basisadviezen vervallen omdat de endemische fase is aangebroken. Het MIT vroeg daarnaast in het advies aandacht voor het beschermen van kwetsbare groepen, om in gesprek te gaan met sectoren en burgers over pandemische paraatheid en de bepaalde normen als 'blijf thuis als je ziek bent' te blijven communiceren. Uitgangspunten van duidelijke communicatie en een vinger aan de pols houden bij kwetsbare groepen worden in de reactie op het advies onderschreven.

³⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 25 295, nr. 1997

³⁶ Ministerie van VWS (2023). Adviezen en besluitvorming naar aanleiding van de epidemiologische situatie met betrekking tot het coronavirus in China.

³⁷ [Kamerbrief over adviezen OMT, BAO, MIT en uitvoeringspartners](#) | [Kamerstuk](#) | [Rijksoverheid.nl](#)

³⁸ [Kamerbrief over besluiten resterende adviezen COVID-19](#) | [Kamerstuk](#) | [Rijksoverheid.nl](#)

Het advies van het MIT om nog wel mondkapjes en zelftesten kosteloos en optimaal toegankelijk voor medisch kwetsbaren en sociale minima te blijven verstrekken, wordt door het kabinet opgevolgd. Het OMT adviseerde dat het voor medisch kwetsbaren niet noodzakelijk is om zelftesten te blijven verstrekken.

Maatschappelijke gevolgen van long covid (19 juni 2023)

De reactie naar de Tweede Kamer vanuit het ministerie van SZW wordt op 2 oktober 2023 verstuurd en volgt daarmee ruim 3 maanden na de publicatie van het advies.³⁹

Doorwerking

In de reactie worden de adviezen van het MIT onderschreven. Daarbij wordt veelal verwezen naar reeds lopende initiatieven die aansluiten op de adviezen van het MIT. Naar aanleiding van het MIT-advies over long covid worden geen aanvullende acties aangekondigd. Het advies is wel ingebracht in een debat in de Tweede Kamer over de aanpak van long covid en mede naar aanleiding van het MIT-advies zijn Kamervragen gesteld en moties aangenomen.^{40 41}

4.1.2 Beelden over impact adviezen

Adviezen van het MIT hadden zichtbaar impact

De adviezen van het MIT hebben blijkens de kabinetsreacties en ook een debat in de Tweede Kamer zichtbaar bijgedragen aan een brede afweging in de besluitvorming. De inhoudelijke lijn van de advisering is altijd onderstreept en meermaals opgevolgd in concrete besluiten of acties.

In interviews wordt door ketenpartners en beleidsmakers genoemd dat de adviezen een aanvullend perspectief brachten en bijdroegen aan een inhoudelijke verbreding van de discussie. Het advies over reizigers vanuit China wordt in dit kader door meerdere gesprekspartners als voorbeeld genoemd. Verder stellen enkele gesprekspartners dat het MIT via het long covid advies bij heeft gedragen aan de aanpak van long covid en het geldt dat hiervoor vanuit het kabinet beschikbaar is gesteld.

De mate waarin een bredere afweging werd gemaakt, is niet goed vast te stellen

Het MIT heeft slechts vier formele adviezen gepubliceerd, waarbij er twee (afschaling maatregelen en reizigers China) als directe input voor besluitvorming hebben gediend. Daarmee is er beperkt materiaal om te reflecteren op de bijdragen van de adviezen aan het verbreden dan de discussie en de afweging. Hoewel sommige gesprekspartners die verbreding hebben gezien, wordt die niet door iedereen gedeeld.

Enkele gesprekspartners stellen dat de adviezen van het MIT weinig concreet zijn en zien dit als een beperkende factor van de toegevoegde waarde, zeker wanneer dit wordt afgezet tegen de OMT-adviezen die doorgaans als concreter worden beschouwd door gesprekspartners. Daarbij wordt genoemd dat ook zonder de adviezen van het MIT de proportionaliteit van maatregelen in het licht van sociaalmaatschappelijke en economische gevolgen aandacht kreeg in de besluitvorming. De adviezen leidden daarmee niet altijd tot nieuwe inzichten.

³⁹ Kamerstukken (2019/2020) 25295, nr. CB. [Link](#)

⁴⁰ Tweede Kamer (2023) *Stenogram Debat over de maatschappelijke impact van het postcovid syndroom*. [Link](#)

⁴¹ Kamerstukken (2019/2020) 25295, nr. 2126. [Link](#)

Het MIT onderkent dat er stappen te zetten zijn in het concreter worden van de adviezen. Het afwegingskader en een sterkere kennisbasis moeten hierin helpen in een mogelijk vervolg.

4.2 Potentiële meerwaarde

Naast een beschouwing van de impact van de vier adviezen die het MIT tot nu toe heeft opgesteld, kan de *potentiële* meerwaarde van toekomstige adviezen ook conceptueel worden beschouwd. Daarbij maken we onderscheid tussen adviezen gericht op invoering van collectief verplichtende maatregelen zoals lockdowns en andere adviezen. Zoals beschreven in paragraaf 2.2 spreken we met het oog op de leesbaarheid kortweg van ‘kortetermijnadviezen’ en ‘langetermijnadviezen’.

4.2.1 Potentieel kortetermijnadviezen

Er wordt duidelijke meerwaarde gezien in kortetermijnadviezen van het MIT

Hoewel het MIT nauwelijks kortetermijnadviezen heeft kunnen geven, is onder gesprekspartners breed draagvlak voor de functie die het MIT potentieel kan vervullen bij een crisis. Het organiseren van tegenwicht aan het dominante medische frame in de coronacrisis wordt door geïnterviewde beleidsmakers en ketenpartners gezien als grootste (potentiële) meerwaarde van het MIT. Hierbij verwezen zij meermaals naar het risico dat er te eenzijdig, vanuit één dominant perspectief, naar de aanpak van een crisis wordt gekeken.

Dit risico is beschreven in de rapportages over de crisis van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid. Daarin staat dat juist in de eerste fase van de crisis, waarin snel besluiten moesten worden genomen over collectief verplichtende maatregelen, “zachte informatie over maatschappelijke effecten als eenzaamheid, mentale gevolgen en leerachterstanden mede onder tijdsdruk onderbelicht [raakten] in de advisering en besluitvorming”.⁴² Later in de crisis is de “weging van bredere maatschappelijke effecten toegenomen, maar niet gelijkwaardig”.⁴³

De vraag is hoe snel het MIT goede kortetermijnadviezen zou kunnen opstellen

Bij verschillende geïnterviewde ketenpartners, beleidsmakers en ook enkele betrokken van het MIT speelde wel twijfel of het MIT ooit in staat zal zijn om snel spoedadviezen op te leveren met dezelfde mate van (wetenschappelijke) onderbouwing als bijvoorbeeld de adviezen die het OMT kan opleveren. Zij gaven aan dat het OMT tijdens de piek van de covidcrisis soms werd gevraagd om binnen 48 uur een advies op te leveren. Uit deze gesprekken komen meerdere redenen naar voren waarom dat voor het MIT problematisch zou kunnen zijn:

- ▶ **Breedte van de scope:** Het werkterrein van het MIT is erg breed. De scope van de eerste vier adviezen liep al uiteen van de mentale gezondheid van jongeren tot en met de diplomatieke verhoudingen met China. Het kan moeilijk zijn om in een korte tijd over een dermate breed werkterrein een goed onderbouwd advies te geven.
- ▶ **Aard van sociaalwetenschappelijke kennis:** Een deel van de geïnterviewden benadrukt dat sociaalwetenschappelijke kennis fundamenteel anders van aard is dan medisch-epidemiologische kennis. Sociaalwetenschappelijke kennis is vaker kwalitatief van aard en kost doorgaans meer tijd om te verzamelen. Daarbij is de grens tussen wetenschappelijke kennis en praktijkkennis minder hard dan bij medisch-epidemiologische kennis. De beelden hierover lopen echter sterk uiteen. Daarbij is in ieder geval duidelijk dat het snel verzamelen van sociaalwetenschappelijke kennis en

⁴² Onderzoeksraad voor Veiligheid (2022), *Aanpak coronacrisis. Deel 1: tot september 2020*. [Link](#), p. 229

⁴³ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2022), *Aanpak coronacrisis. Deel 2: september 2020 tot juli 2021*. [Link](#), p. 283

dit vertalen naar concrete adviezen lastig bleek, en dat de manier waarop de kennis is georganiseerd hierin een groot knelpunt was.

- ▶ **Afhankelijkheid van RIVM:** Zoals beschreven in paragraaf 3.2.2 geeft het MIT aan baat te hebben bij goede onderlinge afstemming met het RIVM (OMT) in het adviesproces, om zo veel mogelijk op basis van dezelfde actuele inzichten te kunnen adviseren. Die afstemming kan een vertragende factor zijn in de spoedadvisering. Er bestaan echter wisselende beelden over de mate waarin de onderlinge afstemming noodzakelijk is, zeker wanneer het MIT en het OMT tegelijkertijd dezelfde adviesvraag krijgen voorgelegd over hetzelfde voorgestelde maatregelenpakket en er geen afhankelijkheidsrelatie bestaat in de beantwoording daarvan. Echter, zowel het OMT als het MIT kunnen altijd nog andere maatregelen voorstellen, waarbij er een risico bestaat dat de adviezen niet goed op elkaar aansluiten.

De meningen van de betrokkenen lopen uiteen over hoe problematisch dit is. Sommige ketenpartners zagen de adviezen van het MIT daarmee als minder empirisch-wetenschappelijk onderbouwd en zagen een risico dat kennis vermengd raakt met maatschappelijke (deel)belangen: de 'polder'. Zij schatten in dat de adviezen van het MIT daarmee minder gezaghebbend zouden zijn dan die van het OMT. Anderen ketenpartners en betrokkenen van het MIT benadrukten dat ook bestaande sociaalwetenschappelijke kennis die op korte termijn verzameld is, van grote meerwaarde kan zijn en zagen geen risico op gebrek aan gezag. Dit voert deels terug op een fundamenteel epistemisch verschil van inzicht over wetenschappelijke kennis.

4.2.2 Potentieel langetermijnadviezen

Langetermijnadviezen zijn waardevol, maar de vraag is of ze van het MIT moeten komen

In paragraaf 4.1 is al beschreven dat de kabinetsreacties de strategische adviezen van het MIT, die meer zien op de lange termijn sociaalmaatschappelijke en economische effecten van de crisis(maatregelen), waardeerden. Ook veel betrokkenen zagen de meerwaarde van deze adviezen – zij het soms in mindere mate dan kortetermijnadviezen. De vraag is echter of daar een MIT voor nodig is.

In gesprekken met beleidsmakers wordt benadrukt dat de primaire adviesbehoefte van het kabinet zit in de kortetermijnadviezen, omdat daar tijdens de covidcrisis een hiaat in het bestaande stelsel is geïdentificeerd.

Bij langetermijnadvies staat meerwaarde t.o.v. van andere organisaties ter discussie

Hoewel het MIT ook de taak kreeg om langetermijnadviezen uit te brengen (en dit ook heeft gedaan), is daar niet zozeer een hiaat bij bestaande organisaties geïdentificeerd. Dit hiaat wordt ook niet benoemd in bijvoorbeeld de motie Bikker, de langetermijnstrategie voor covid uit juni 2022, het instellingsbesluit van het MIT of de startnotitie. In ieder van deze documenten werd steeds de nadruk gelegd op een adviesfunctie parallel aan het OMT (dat alleen kortetermijnadvies geeft).

In meerdere gesprekken met ketenpartners werd dan ook gesteld dat de rol van het MIT in de langetermijnadvisering overlapt met de taken van bestaande adviescolleges zoals de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving of de rol van de planbureaus.

De voornaamste meerwaarde van het bestaan van het MIT ligt in advisering rondom maatregelen op de korte termijn. Hoewel strategische adviezen van het MIT wel van meerwaarde kunnen zijn, zoals beschreven in paragraaf 4.1, is het beeld dat het geven van langetermijnadviezen alléén geen bestaansrecht vormt van het MIT.

/ 5 Keuzes voor het vervolg

Introductie

Dit rapport moet een basis bieden voor besluitvorming over eventuele voortzetting van het MIT, en de vorm daarvan. Aan dit besluit liggen verschillende keuzes ten grondslag. We onderscheiden drie hoofdkeuzes, die we in dit hoofdstuk één voor één behandelen:

- ▶ De **wijze** van voortzetting
- ▶ De **functie** van het MIT bij mogelijke voortzetting
- ▶ De **vorm** en **positionering** van het MIT bij mogelijke voortzetting

Sommige van deze keuzes vallen uiteen in een aantal subkeuzes. In het vervolg van dit hoofdstuk lopen we deze keuzes langs. Daarbij beantwoorden we steeds drie vragen:

- ▶ **Waarom** is het nodig om deze keuze te maken?
- ▶ Welke **keuzemogelijkheden** zijn er, en hoe zien deze mogelijkheden er (op hoofdlijnen) uit?
- ▶ Wat zijn de **implicaties** van elke keuzemogelijkheid?

We beschrijven in dit hoofdstuk hiermee dus de implicaties van bepaalde keuzes, maar komen nog niet tot een weging en advies. Dat doen we in het conclusiehoofdstuk van dit rapport.

Disclaimer bij dit hoofdstuk

Bij dit hoofdstuk zijn twee opmerkingen vooraf van belang:

1. We onderscheiden in dit hoofdstuk keuzes op een aantal dimensies. We beschrijven die los van elkaar, om zo de verschillende keuzemogelijkheden zo scherp mogelijk van elkaar te onderscheiden. In werkelijkheid hangen verschillende keuzes echter onderling samen, en is het dan ook nodig om keuzes in samenhang te maken (bijvoorbeeld: de wijze van voortzetting en de vorm van het MIT hangen onderling samen).
2. Dit hoofdstuk focust heel gericht op een aantal concrete keuzes voor de toekomst van het MIT. De toekomst van het MIT bevindt zich in een bredere context van het vraagstuk van pandemische paraatheid. Daarbij spelen allerlei vraagstukken, zoals (het opbouwen van) de kennisbasis die nodig is om in een volgende crisis zicht te hebben op, en goed te kunnen adviseren over, maatschappelijke effecten van crisisbeheersing. Over het opbouwen van de kennisbasis brengt het MIT uiterlijk augustus 2024 zelf een advies uit. Op deze en andere bredere vraagstukken gaan we in dit hoofdstuk niet in, omdat die geen onderdeel uitmaken van deze opdracht. Daarmee is uiteraard niet gezegd dat deze opgaven niet van belang zijn.

5.1 Voortzetting van het MIT

De eerste keuze is de keuze over voortzetting van het MIT. Deze keuze is van belang omdat de instellingsperiode van het MIT in zijn huidige vorm conform het instellingsbesluit eindigt

op september 2024. Daarmee ligt de vraag op tafel of het MIT voortgezet moet worden. We zien voor voortzetting van het MIT drie opties⁴⁴, die we hieronder beschrijven.

Optie 1: MIT voortzetten in huidige vorm

Een eerste optie is om het MIT in zijn huidige vorm voort te zetten. Dat betekent dat het MIT blijft bestaan als commissie die met enige regelmaat bijeenkomt om te vergaderen. Ook de ondersteuning door een secretariaat blijft intact. Het MIT kan voortgaan op de ingeslagen weg en blijven werken aan de doelen en activiteiten zoals die in het werkprogramma zijn geformuleerd. Het is in deze optie ook mogelijk additioneel te investeren in de werkzaamheden van het MIT en die zo verder te versterken.

Implicaties

Bij deze optie kan het MIT (blijven) fungeren als aanjager van pandemische paraatheid. Het kan zorgen voor kennisopbouw om bij een volgende crisis over de juiste kennis, parameters en infrastructuur te beschikken voor advies over maatschappelijke effecten. Ook kan het MIT aandacht blijven genereren voor, en adviseren over, de na-ijlende effecten van de coronacrisis, die nog lang kunnen voortduren.

Op organisatorisch vlak onderscheiden we ook enkele implicaties. Het in stand houden van het MIT zorgt ervoor dat het MIT bij een volgende crisis direct (nog steeds) operationeel is. Het is echter de vraag of de vorm, samenstelling en opdracht van het MIT optimaal aansluiten op de kenmerken van een toekomstige crisis. Immers, het MIT is ingesteld binnen de specifieke omstandigheden van de covidcrisis. Andere omstandigheden zouden ook een andere opzet van het MIT kunnen vragen. Een ander risico van deze variant is dat het MIT aan positie, gezag en urgentie verliest omdat er momenteel geen acute crisis is om over te adviseren. Dat kan in theorie ook gepaard gaan met *scope creep*, waarin een organisatie de grenzen van zijn taak en mandaat oprekt om relevant te blijven.

Optie 2: MIT in slaapstand

Een tweede optie is om het MIT in 'slaapstand' te brengen. Dit is vergelijkbaar met de werkwijze van het OMT, dat pas wordt ingesteld na een signaal over een infectieziekte-uitbraak waarna behoefte is aan een OMT-advies. Concreet zou een 'slaapstand' voor het MIT betekenen dat er sprake is van een juridisch raamwerk dat in rustige tijden klaarligt en duidelijk regelt op welke manier het MIT weer 'actief' kan worden. Het juridisch raamwerk regelt dat het MIT in de basis snel operatief kan zijn door het 'wat', 'wie', 'hoe' en 'wanneer' op voorhand vast te leggen. Precieze invulling daarvan, zoals expertises die aangehaakt worden of een nader gedefinieerde taak voor het MIT kunnen afhankelijk van de situatie worden bepaald. Dit raamwerk zou in elk geval moeten omvatten:

- ▶ Een verantwoordelijke minister en verantwoordelijk ministerie
- ▶ Een organisatiestructuur (commissie, expertleden, secretariaat)
- ▶ Een organisatie die verantwoordelijk is voor kwartiermaken bij activering
- ▶ Een organisatie die verantwoordelijk is voor huisvesting en bedrijfsvoering
- ▶ Vooraf vastgestelde expertleden
- ▶ Een juridisch construct of entiteit
- ▶ Een template voor een instellingsbesluit

Ook vraagt deze optie dat er draaiboeken worden opgesteld voor het opzetten van het MIT, die de te zetten stappen voor de inrichting van zowel commissie als secretariaat duidelijk formuleren en

⁴⁴ Door betrokkenen is éénmaal als vierde optie geopperd om het MIT met investeringen uit te breiden, maar dat is geen optie die breed uit het onderzoek naar voren komt.

bijdragen aan een robuuste organisatie en benodigde randvoorwaarden. Dit voorkomt dat bij het opnieuw opstarten van het MIT het wiel opnieuw moet worden uitgevonden.

Een randvoorwaarde voor deze optie is dat het huidige MIT zijn lopende projecten goed af kan ronden en documenteren voor de toekomst. Ook is belangrijk te benadrukken dat deze optie vraagt om betrokkenheid en actieve inzet. Deze variant onderkent dat het MIT een belangrijke functie herbergt voor toekomstige crises. Dat vraagt dus ook om investeringen in het goed achterlaten en beheren van het MIT en het treffen van voorbereidingen voor toekomstige inzet van het MIT. Het nog te publiceren advies over de kennisbasis en de implantatie van de aanbevelingen speelt hierin een belangrijke rol. De verantwoordelijkheid voor het beheren van het MIT moet bij een slaapstand ook helder bij een partij worden belegd (zie ook verderop). Onder beheren verstaan we in ieder geval het bijhouden en actualiseren van draaiboeken, het monitoren van de voor het MIT benodigde kennisinfrastructuur- en netwerk en het signaleren van tekortkomingen of risico's daarin, en mogelijk het meedraaien en organiseren van simulaties/oefeningen.

Implicaties

Ten opzichte van de voorzetting in huidige vorm, zal in slaapstand minder snel een beroep gedaan kunnen worden op de functie van het MIT, maar, omdat er een (juridisch) raamwerk voor de instelling is uitgewerkt en verantwoordelijkheden zijn verdeeld, sneller dan wanneer het MIT zou worden opgeheven. Om de snelheid verder te bevorderen zouden afspraken kunnen worden gemaakt over detachering vanuit betrokken departementen of andere instituten in het geval dat een MIT wordt ingesteld bij een nieuwe crisis. Zij committeren zich dan aan het leveren van capaciteit voor het MIT-secretariaat, waardoor lange wervingsprocedures worden voorkomen. Ook verwachten we dat er in deze optie, in vergelijking tot het voortzetten in de huidige vorm, sprake is van wat meer flexibiliteit: omdat zowel commissie als secretariaat van het MIT opnieuw worden samengesteld en er ook een nieuw instellingsbesluit wordt opgesteld, is er ruimte om taak, vormgeving en samenstelling van het MIT toe te spitsen op de kenmerken van de specifieke crisis die zich voordoet. We zien dit als bevorderend voor de effectiviteit van de advisering. Ook verwachten we dat er in deze variant minder sprake is van het risico op *scope creep* dat we in de eerste optie signaleerden. Er is immers geen actieve commissie waarbij dit risico zich kan manifesteren.

Optie 3: MIT opheffen

Een derde optie is om het MIT op te heffen. In vergelijking met optie 2 worden er in principe geen voorbereidingen getroffen om (de functie van) het MIT weer te kunnen activeren in een crisissituatie. Er is geen juridisch raamwerk waarin is vastgelegd onder welke voorwaarden, hoe en door wie het MIT in een eventueel vervolg kan worden geactiveerd.

Implicaties

In deze variant is het MIT minder snel in te schakelen bij een volgende crisis, omdat er geen partij is die de MIT-functie beheert, draaiboeken actualiseert en zorgt voor activering van de functie. De MIT-functie is daarmee dus niet geborgd richting de toekomst. Dat brengt het risico met zich mee dat, als zich een volgende crisis voordoet waarbij er behoefte is aan advisering over de maatschappelijke effecten van (maatregelen ter bestrijding van) een crisis, er veel zaken opnieuw moeten worden uitgezocht en ingeregeld. Dat maakt de instelling van het MIT in de afgelopen twee jaar in zekere zin tot een desinvestering. Wel kan worden opgemerkt dat er in dit scenario het meest sprake is van flexibiliteit om in een volgende crisis naar bevind van zaken eventueel aanvullende adviesfuncties in te richten. Het is echter de vraag of dit een voordeel is in een crisisperiode, die zich normaliter kenmerkt door turbulentie en onzekerheid. Daarin is het juist van belang om terug te kunnen vallen op draaiboeken.

5.2 Functie van het MIT

Een volgende groep te maken keuzes heeft betrekking op de functie van het MIT. Deze evaluatie en de besluitvorming over de toekomst van het MIT bieden de kans om de effectiviteit van het MIT te versterken op basis van de ervaringen die in de afgelopen periode zijn opgedaan (zie hoofdstuk 3 en 4). Dit kan ook betrekking hebben op de vormgeving van de functie, rol en opdracht van het MIT. We zien in dit verband keuzes op drie dimensies: (1) het type crisis waarin het MIT een rol heeft, (2) de rol van het MIT in een crisis en (3) de scope van de advisering door het MIT.

5.2.1 Type crisis

Op basis van dit onderzoek zien we twee opties als het gaat om het type crisis waarin het MIT mogelijk een rol kan vervullen. De eerste optie is dat het MIT net zoals nu alleen een mogelijke rol speelt bij pandemische infectieziekten of infectieziekten met een pandemisch potentieel, zoals covid. Een tweede optie is om het MIT ook een mogelijke rol te geven bij andere typen crisis met grote maatschappelijke gevolgen. We beschrijven deze opties hieronder.

Optie 1: Een MIT voor infectieziekten crises met pandemisch potentieel

In deze optie blijft het werkveld van het MIT beperkt tot crises waarin er sprake is van de uitbraak van infectieziekten met grote maatschappelijke gevolgen. De huidige formulering uit het instellingsbesluit kan dan worden aangehouden: advisering in het geval van de uitbraak van “infectieziekten met pandemisch potentieel die kunnen nopen tot het nemen van collectief verplichtende maatregelen”.

Implicaties

De implicaties van deze optie zouden zijn dat de focus, samenstelling en expertise van het MIT gefocust zijn op (de maatschappelijke effecten van) infectieziektenuitbraken. Dat kan het gezag van het MIT bevorderen, als instituut op een afgebakend onderwerp. Ook maakt het dat het MIT goed kan voortbouwen op de opgedane kennis en ervaringen in de afgelopen periode, en concrete en goed toepasbare draaiboeken kan opleveren.

Tegelijkertijd kan er in dit model sprake kan zijn van onbenut potentieel, omdat de kennis van het MIT ook in andere crises van meerwaarde zou kunnen zijn, zie hieronder.

Optie 2: Een MIT voor verschillende typen crisis met grote maatschappelijke gevolgen

Een tweede optie is om het besluit over de toekomst van het MIT aan te grijpen om het werkveld van het MIT te verbreden. In dit scenario zou in het instellingsbesluit van het MIT kunnen worden vastgelegd dat het MIT kan worden geactiveerd bij verschillende typen crisis die kunnen nopen tot collectief verplichtende maatregelen. Er zijn immers meer crises denkbaar, waarbij de primaire crisisbestrijding moet worden afgewogen tegen sociaalmaatschappelijke en economische effecten. Zo wordt in de rijksbrede Risicoanalyse Nationale Veiligheid gesteld dat bijvoorbeeld ook economische- en terreurdreigingen potentieel grote impact hebben op sociaalmaatschappelijk vlak.⁴⁵ In potentie kunnen die leiden tot collectief verplichtende maatregelen zoals avondklokken of rantsoenering. Dit geldt wellicht ook voor toekomstige crises die we nu niet kunnen voorzien.

In dat soort crises kan het MIT, met generalistische sociaalmaatschappelijke en economische kennis, mogelijk een rol vervullen. Dat is geen zekerheid, want het verloop van toekomstige crises is niet goed op voorhand te voorspellen, maar er is een duidelijke mechanisme zichtbaar waarmee een MIT

⁴⁵ Rijksbrede Risicoanalyse Nationale Veiligheid (NCTV, 2022)

ook bij andere crises kan adviseren over de sociaalmaatschappelijke en economische effecten van collectief verplichtende maatregelen.

Randvoorwaarden voor deze optie zijn dat helder is omschreven op grond waarvan er tot de instelling van het MIT wordt besloten en wie daarover besluit. Ook is het belangrijk om te voorzien in een zekere mate van flexibiliteit bij het MIT om bijvoorbeeld zijn samenstelling (of dat van zijn secretariaat) aan te passen op de specifieke kenmerken van de crisis.

Implicaties

De implicaties van deze optie zijn dat de kennis van het MIT over de maatschappelijke effecten van crisisbestrijdingsmaatregelen in een bredere waaier aan scenario's benut kan worden. Zo is het denkbaar dat ook bij andere ernstige crisissituaties vergelijkbare maatregelen worden overwogen als in de Coronacrisis, zoals een avondklok of een schoolsluiting. Ook is het voorstelbaar dat in andere crisissituaties de dominantie van een bepaald perspectief (bijvoorbeeld dat van openbare orde en veiligheid) vraagt om tegenwicht van een adviseur die het sociaalmaatschappelijk en economisch perspectief voorop stelt. Een aandachtspunt bij deze optie is dat het MIT bij het adviseren over een andersoortige crisis niet automatisch over voldoende gezag en positie beschikt. Ook is het risico dat de kennisbasis en -infrastructuur niet toereikend zijn om voldoende gedegen te kunnen adviseren in een andersoortige crisis.

5.2.2 Inhoudelijke scope advisering

Het MIT heeft een brede scope om over te adviseren. Dat maakt het MIT breed inzetbaar en inhoudelijk flexibel. Tegelijkertijd kan een nauwere scope meer focus geven om effectief te adviseren. De scope zou kunnen worden vernauwd door het MIT te laten focussen op sociaalmaatschappelijke en niet ook op economische effecten. Beide opties, de huidige brede scope en een smallere variant, lichten we hieronder verder toe.

Optie 1: Een brede scope van sociaalmaatschappelijke én economische effecten

Bij deze optie behoudt het MIT de huidige inhoudelijke scope op zowel sociaalmaatschappelijke als economische effecten van een crisis.

Implicaties

De voordelen van deze optie zijn de inhoudelijke flexibiliteit voor het MIT om over een breed scala effecten te adviseren. Het afwegingskader dat nog in ontwikkeling is, beslaat ook de huidige brede scope van het MIT en sluit daarmee voor toekomstige crises hier goed op aan. Voor het effectief adviseren over de volle breedte van de inhoudelijke scope, is een brede kennisbasis randvoorwaardelijk, als ook de nauwe samenwerking met uiteenlopende kennispartners zoals de verschillende planbureaus om voldoende expertise binnen het MIT te borgen. In interviews met ketenpartners en betrokkenen binnen het MIT wordt benoemd dat het economische deel van de huidige scope minder aandacht heeft gekregen. Echter, een verklaring hiervoor kan ook liggen in de vraagstelling van de advisering. Verder bestaat het risico dat maatschappelijke en economische impact met elkaar op gespannen voet staan. Bijvoorbeeld: het afschalen van de maatregelen is bevorderlijk voor economische activiteit maar potentieel schadelijk voor kwetsbare groepen in de samenleving. Tegelijkertijd wordt het niet als wenselijk gezien om de afweging van belangen bij een adviesorgaan te beleggen. Daarmee vergt het adviseren over de volle breedte van de scope niet alleen een brede kennisbasis, maar ook een transparante werkwijze om beide perspectieven onafhankelijk van elkaar mee te nemen in de advisering.

Optie 2: Scope vernauwen naar sociaalmaatschappelijke effecten

Bij deze optie heeft het MIT niet de taak om ook te adviseren over economische effecten, maar enkel sociaalmaatschappelijke effecten. De huidige scope wordt daarmee vernauwd.

Implicaties

De implicaties van deze opties zijn dat het MIT een inhoudelijk minder brede rol heeft en beperkter is in de onderwerpen waarover geadviseerd kan worden. Een mogelijk nadeel daarvan is dat het economische perspectief in de crisisadvisering onvoldoende wordt meegewogen. Tegelijkertijd is het economische perspectief in de coronacrisis niet evident 'ondergesneeuwd', blijkens o.a. de verschillende steunmaatregelen die zijn opgezet nog voordat het MIT was ingesteld. Een nauwere scope kan de taakuitvoering van het MIT meer focus geven. Daarmee kan inhoudelijk makkelijker diepgang gezocht worden op specifieke onderwerpen waarover vervolgens onderbouwd kan worden geadviseerd. De effectiviteit van de advisering is daarmee met een nauwere scope potentieel hoger. Echter, kennis die nu in het afwegingskader is opgebouwd rondom economische effecten raakt verloren wanneer de scope wordt vernauwd.

5.2.3 Rol in crisisadvisering

Het MIT heeft nu een rol in zowel het geven van kortetermijnadviezen in de crisis, als strategische langetermijnadviezen. In een mogelijk vervolg kan het MIT wederom beide functies vervullen. Echter, het is te overwegen om het MIT enkel kortetermijnadviezen te laten uitbrengen, of juist alleen langetermijnadviezen. We beschrijven deze keuze aan de hand van drie opties en bijhorende implicaties hieronder.

Optie 1: Advisering over maatregelen in de 'hete fase' van de crisis

Een eerste optie is om het MIT een expliciete rol te geven in het adviseren over maatregelen, in de 'hete fase' in een crisis. Als er sprake is van een infectieziektenuitbraak krijgt het MIT daarmee een rol als tegenhanger van het OMT. Behalve het OMT adviseert ook het MIT dan het kabinet als input voor de besluitvorming over maatregelen voor de crisisbestrijding.

Implicaties

De impact van deze optie is dat het MIT in theorie met deze rol de grootste maatschappelijke betekenis kan hebben, omdat het zo het meest direct de politieke besluitvorming kan verbeteren. Tegelijkertijd zijn er aandachtspunten bij deze optie. Op basis van de tot nu toe opgedane ervaringen, vormt de kennisinfrastructuur een knelpunt om in korte tijd tot onderbouwde en concrete adviezen te komen. Het afwegingskader waar het MIT nog aan werkt, kan hierin helpend zijn, maar is nog niet in de praktijk getest. Een sterkere kennisbasis is randvoorwaardelijk voor crisisadvisering.

Ook vraagt deze rol om nauwe (procesmatige) afstemming tussen SZW, VWS, MIT en RIVM (Respons Team/OMT) wat voor complexiteit kan zorgen. Een soepel samenspel in dit construct is niet gegarandeerd op basis van de afgelopen adviestrajecten en hier zijn heldere afspraken voor nodig. Van belang is verder dat vanuit het kabinet de adviesvragen aan zowel het MIT als het OMT zo worden gesteld dat parallel adviseren mogelijk is. Adviesaanvragen moeten daarmee tegelijkertijd aan beide organen worden gesteld en de vraagstelling moet vanuit zowel epidemiologisch als sociaalmaatschappelijk perspectief beantwoord kunnen worden, onafhankelijk van elkaar. Bijvoorbeeld: wat zijn de verwachte effecten van schoolsluiting (en welke mitigerende maatregelen kunnen genomen worden)?

Optie 2: Reflectieve, strategische advisering over de crisisaanpak

Een alternatief voor bovenstaande optie is om het MIT niet te laten adviseren binnen de cyclus van besluitvorming over maatregelen ter bestrijding van de crisis, maar het MIT een meer reflectieve, strategische en overkoepelende adviesrol te geven. Het MIT zou zich dan met name richten op het signaleren en beschouwen van effecten van de crisis(aanpak) en advisering over het mitigeren van overkoepelende negatieve sociaalmaatschappelijke en economische effecten. Dit is een meer reflectieve rolinvulling.

Implicaties

De implicatie hiervan is dat het MIT in deze variant de kans krijgt om gezag en positie op te bouwen dat niet gerelateerd is aan de kortcyclische crisisbesluitvorming, maar juist aan de overkoepelende maatschappelijke impact op lange termijn. Daarin kan het MIT bijvoorbeeld ook aandacht vragen voor de noodzaak van mitigerende maatregelen, of wijzen op de stapeling van effecten voor bepaalde kwetsbare groepen. Dit biedt ook de kans om adviezen te voorzien van nadere onderbouwing en verdieping, waarvoor in de crisisbesluitvorming vaak de tijd ontbreekt. Zo kan het MIT zich ook duidelijker onderscheiden van zowel het OMT als de verantwoordelijke gezagsdragers, maar zich nadrukkelijk positioneren als een externe stem die het maatschappelijk perspectief inbrengt.

Optie 3: Zowel advisering over maatregelen als reflectieve advisering

Deze derde optie combineert beide bovenstaande opties en is feitelijk een voortzetting van de huidige rolomschrijving van het MIT. Deze rolomschrijving kan worden gecontinueerd.

Implicaties

Een voordeel is dat het MIT op deze manier op meerdere manieren invloed kan uitoefenen en zo het maatschappelijk perspectief maximaal onder de aandacht kan brengen. Een aandachtspunt hierbij is wel dat de combinatie van beide rollen de scherpte in de rol en focus van het MIT, en de perceptie hiervan in de buitenwereld, onder druk kan zetten.

5.3 Vorm en positionering van het MIT

Volgend op een passende functie van het MIT in een mogelijk vervolg, kunnen in de besluitvorming keuzes gemaakt worden over de vorm en positionering van het MIT. Het uitgangspunt daarbij is dat de vorm en positionering van het MIT zo veel mogelijk bijdragen aan het doeltreffend en doelmatig uitvoeren van de taken. We onderscheiden hierin twee keuzes. Ten eerste de organisatievorm van het MIT en ten tweede de plaats waar het secretariaat wordt gehuisvest en het MIT organisatorisch wordt beheerd. In de huidige situatie zijn het MIT als commissie en het secretariaat in twee verschillende vormen belegd. We scheiden ze daarom ook hier als afzonderlijke keuzes die, zoals hieronder zal worden toegelicht, kunnen samenhangen.

5.3.1 Organisatievorm

Er zijn meerdere organisatievormen denkbaar waarin de functie van het MIT kan worden belegd. We zien op hoofdlijnen drie opties: een ad hoc ministeriële commissie (zoals nu), een formeel adviescollege onder de Kaderwet en tot slot het beleggen van de functie binnen een bestaand planbureau of adviescollege.

Optie 1: Ad hoc ministeriële adviescommissie

In de huidige vorm is het MIT een externe adviescommissie die niet onder Kaderwet adviescolleges valt. Deze vorm leent zich goed voor ad hoc commissies.

Implicaties

Het voortzetten of in de toekomst mogelijk weer instellen van een ad hoc ministeriële adviescommissie kent als voordeel dat deze vorm relatief snel is in te stellen. Voor het instellen van een (tijdelijk) formeel adviescollege binnen de reikwijdte van de Kaderwet, geldt dat er een instellings-toets moet plaatsvinden en dat de minister van BZK medeondertekeningsrecht heeft. Voor het instellen van deze ad hoc externe commissies is de 'Leidraad instellen externe commissies' opgesteld.⁴⁶ Hierin worden verschillende randvoorwaarden voor het instellen van een commissie uiteengezet. Echter, er zijn slechts beperkt wettelijke eisen en waarborgen die gelden voor het inrichten van deze commissies en dit vormt een risico voor de organisatie en mogelijk het onafhankelijk opereren.

Optie 2: Formeel (tijdelijk) adviescollege onder de Kaderwet

Een tweede optie is om het MIT (in een vervolg) in te stellen als formeel adviescollege onder de Kaderwet.

Implicaties

Als adviescollege onder de Kaderwet gelden voor het MIT meer wettelijke eisen voor de inrichting van het adviescollege, de onafhankelijke positionering ten opzichte van het minister en zaken als begroting en programmering. Dit kan voor het MIT bijdragen aan een meer gezaghebbende positionering en meer robuuste organisatie. Ook kan beargumenteerd worden dat in de brede taak van het MIT, dat ongevraagd en gevraagd strategische adviezen kan geven over te voeren beleid, passender is voor een formeel adviescollege dan een ministeriële commissie, waarvoor vaak een meer afgebakende opdracht geldt. Er is echter in mindere mate flexibiliteit bij het instellen van een formeel adviescollege, gezien de wettelijke eisen en het moeten uitvoeren van een instellingstoets.

Optie 3: Belegd binnen een planbureau of adviescollege

Een derde mogelijke optie is dat het MIT niet een afzonderlijk gepositioneerde commissie is, maar dat de functie van het MIT belegd wordt binnen bestaande instituten. Bijvoorbeeld bij een planbureau of een bestaand adviescollege. Aldaar zou een subcommissie of onderdeel in het leven geroepen kunnen worden om de MIT-adviezen vorm te geven. Het voorzitterschap kan bij de directeur of voorzitter van het planbureau of adviescollege worden belegd, of er kan een afzonderlijke voorzitter worden benoemd voor de MIT-commissie binnen de bestaande organisatie.

Implicaties

Implicaties van deze optie zijn dat er geen afzonderlijke commissie meer is en de functie van het MIT een integraal (maar zelfstandig herkenbaar) onderdeel wordt van een bestaande kennis- of adviespartij. Het instituut waar de functie voor het MIT wordt belegd is verantwoordelijk voor zowel het samenstellen van leden voor de interne commissie en is als voorzitter ook formeel afzender van de adviezen. Een voordeel van deze optie is dat er geen nieuw of afzonderlijk adviesorgaan ingesteld hoeft te worden. Daarmee kan ook snel worden opgeschaald, wanneer wordt gekozen voor het niet voortzetten van het MIT in huidige vorm. Een risico bij deze optie is dat de functie van het MIT te weinig expliciet onafhankelijk gepositioneerd is als het binnen een bestaand instituut wordt opgenomen. Dat dit mogelijk te weinig recht doet aan het benodigde gezag en de statuut voor het effectief uitoefenen van de adviesrol, parallel aan het OMT. Wanneer het voorzitterschap van het MIT

⁴⁶ Zie: [Leidraad instellen externe commissies | Kennisbank Openbaar Bestuur](#)

wordt gekoppeld aan de functie van het hoofd van de organisatie waar het MIT is geborgd, kan dat mogelijk zorgen voor een onwenselijke dubbelrol. In dat geval heeft een grotendeels autonome commissie met eigen voorzitter de voorkeur.

Samenstelling van de commissie

Samenhangend met de organisatievorm is de samenstelling van de commissie van het MIT. Het MIT bestaat nu uit vaste commissieleden die op persoonlijke titel zijn benoemd. Als de keuze wordt gemaakt om het MIT in de huidige vorm te zetten, kan deze structuur worden gehandhaafd.

Wanneer het MIT in slaapstand gaat en eventueel later weer in leven wordt geroepen, ligt het niet voor de hand om vaste commissieleden aan te houden. Er is dan immers geen zekerheid wanneer het MIT weer zal worden ingeschakeld en of de huidige commissieleden dan weer beschikbaar zijn en ook relevante expertise brengen in de omstandigheden van de crisis. Om continuïteit te waarborgen, is het in dit scenario wel verstandig om te werken met een vaste kern van (expert)leden, waarbij het lidmaatschap is gekoppeld aan bestaande instituten, bijvoorbeeld de directeuren van de planbureaus en de voorzitter van de SER. De hoofden van deze organisaties maken daarmee automatisch deel uit van het MIT. Aanvullend worden commissieleden met specifieke expertise aan het MIT toegevoegd. Dit geeft bovendien flexibiliteit om afhankelijk van de omstandigheden van een crisis, passende expertises aan het MIT toe te voegen. Dit model is vergelijkbaar met het OMT.

5.3.2 Organisatorische inbedding secretariaat en beheer

Bij deze keuze gaat het om de organisatorische aspecten die moeten worden belegd bij een mogelijk vervolg, als huisvesting, het beheer van middelen, de personele capaciteit en het actueel houden van draaiboeken, de kennisinfrastructuur en het expertnetwerk. Het gaat daarbij nadrukkelijk om de verantwoordelijkheid voor het 'beheren van' en niet de volledige verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van het MIT. Immers, voor een goede kennisbasis hebben meerdere partijen een rol en over middelen en bemensing moeten ook afzonderlijke afspraken worden gemaakt.

De keuze die hier gemaakt wordt hangt nauw samen met het voorgaande. Als gekozen wordt voor het beleggen van de functie van het MIT binnen een bestaand planbureau (SCP) of adviescollege (RVS) zal logischerwijs ook daar het secretariaat gevoerd worden. Op deze twee opties gaan we hieronder verder in. In theorie zijn er ook andere opties denkbaar; bijvoorbeeld andere planbureaus, andere adviescolleges, bestaande crisisorganisaties of binnen het RIVM. Hoewel alternatieve opties wel zijn voorgedragen, zijn deze binnen het onderzoek niet naar voren gekomen als wenselijke of realistische opties.

Optie 1: Sociaal en Cultureel Planbureau

Het secretariaat is nu organisatorisch ingebed bij het SCP. Bij voortzetting van het MIT in de huidige vorm of een eventueel later vervolg (bij slaapstand) kan er weer worden gekozen voor organisatorische inbedding van het secretariaat bij het SCP. In samenhang met de voorgaande keuze is het mogelijk ook de commissie en het voorzitterschap binnen het SCP te beleggen, maar dit kan ook (net als in de huidige situatie) in een onafhankelijke commissie.

Implicaties

De organisatorische inbedding bij het SCP kent meerdere voordelen. Zo is er in de afgelopen periode reeds ervaring opgedaan binnen het SCP met deze rol, waar in een mogelijk vervolg verder op kan worden voortgebouwd. Er is daarom relatief het minst sprake van een organisatorische transitie, omdat deze functie binnen het SCP blijft. Ten tweede heeft het SCP inhoudelijk veel raakvlak met de scope waarover het MIT moet adviseren. Van de drie planbureaus zijn de raakvlakken van het SCP met het MIT overigens het grootst, gezien het PBL en het CPB een nauwere inhoudelijke focus hebben. Korte lijnen met het SCP zijn daarom wenselijk, ook als het gaat om het beheren van de kennisinfrastructuur en het netwerk buiten crisistijd. Ook is er nu al sprake van een inhoudelijke samenwerking tussen het MIT en het SCP waar mogelijk verder op kan worden voortgebouwd. Op zowel organisatorisch als inhoudelijk vlak is het SCP daarmee een geschikte thuisbasis voor het secretariaat van het MIT.

Wel kende deze positionering in de afgelopen periode enkele knelpunten, waaruit bleek dat de faciliteiten die het SCP kon bieden niet optimaal waren ingericht voor crisisadvisering met spoed. Als het secretariaat ook in een mogelijk vervolg bij het SCP wordt ondergebracht, moeten deze knelpunten worden geadresseerd.

Optie 2: Raad voor Volksgezondheid en Samenleving

Een tweede mogelijke optie die in dit onderzoek naar voren is gebracht, is het huisvesten van het secretariaat bij de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS). In samenhang met de voorgaande keuze is het mogelijk ook de commissie en het voorzitterschap binnen de RVS te beleggen, maar dit kan ook (net als in de huidige situatie) in een onafhankelijke commissie.

Implicaties

Net als het SCP, heeft de RVS inhoudelijk raakvlakken met de taak van het MIT. Wel kan beargumenteerd worden dat die raakvlakken minder breed zijn, omdat de RVS primair focust op aspecten van zorg en ondersteuning. Daarmee is er potentieel voor inhoudelijke synergie ten opzichte van het SCP, als de RVS het secretariaat huisvest en beheert. De RVS is primair een adviescollege en heeft in mindere mate dan het SCP een rol als kennisinstituut. Daarmee is de rol die de RVS kan vervullen ten aanzien van het MIT mogelijk minder complementair dan die van het SCP, omdat zowel de RVS als het MIT geen kennisinstellingen zijn.

/ 6 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk bespreken we de conclusies voor de twee hoofdvragen van het onderzoek. Paragraaf 6.1 beantwoordt de eerste hoofdvraag naar de taakuitvoering van het MIT. Paragraaf 6.2 beantwoordt de tweede hoofdvraag naar de (wijze van) voortzetting van het MIT. Paragraaf 6.3 sluit af met aanbevelingen.

6.1 Conclusies rond functioneren

In de afgelopen periode heeft het MIT naar behoren gefunctioneerd

Uit het onderzoek komt naar voren dat het MIT in grote lijnen zijn taken naar behoren heeft uitgevoerd. Het MIT is erin geslaagd om in korte tijd bruikbare processen en werkwijzen op te zetten, die gaandeweg zijn aangescherpt. Betrokkenen zijn veelal positief over de interne samenwerking onderling en tussen secretariaat en commissie.

Het MIT bracht meerdere (gevraagde en ongevraagde) adviezen uit, in lijn met de taak uit het instellingsbesluit. Ook gaf het MIT meerdere technische briefings in de Tweede Kamer. Het MIT heeft daarmee voortvarend invulling gegeven aan een nieuwe rol binnen het stelsel van crisisadvisering. Betrokkenen binnen het MIT en externe stakeholders uiten lof voor wat het MIT in korte tijd heeft opgebouwd om operationeel te zijn en zichtbare resultaten op te leveren.

Tegelijkertijd waren randvoorwaarden voor het functioneren wisselend ingeregeld

Om snel goede adviezen te kunnen geven, was het MIT afhankelijk van een aantal randvoorwaarden. Aan sommige van die randvoorwaarden was vlot voldaan. Zo was de taak van het MIT duidelijk beschreven en beschikte het MIT over de commissieleden met de diverse expertises om over de covidcrisis te adviseren.

Elders ontbrak het echter aan goede randvoorwaarden. Dat gold met name op drie vlakken:

- ▶ De ambities uit het werkprogramma van het MIT waren groter dan de omvang van secretariaat. Het (budget voor het) secretariaat was te klein om alle ambities mogelijk te maken. Onder andere het opzetten van formele praktijkkringen en andere voorgenomen adviesactiviteiten uit het werkprogramma zijn hierdoor niet binnen de gestelde tijd in praktijk gebracht
- ▶ De kennisinfrastructuur was gefragmenteerd waardoor het MIT moeite had snel veel kennis te ontsluiten. Het MIT werkt momenteel aan advies over verbetering hiervan.
- ▶ De bedrijfsvoering van het SCP is niet ingericht voor crisisorganisaties. Daardoor ontbrak het bijvoorbeeld aan spoedprocedures voor inkoop of en gebouw dat tot laat geopend bleef.

De scope van het MIT bleek wel erg breed en de taak daarmee complex

Het MIT heeft een breed werkterrein, dat alle sociaalmaatschappelijke en economische effecten van pandemieën op de Nederlandse samenleving omvat. Dat is een bijzonder uitgebreid werkterrein; in mindere mate inhoudelijk afgebakend dan het werkterrein van het OMT. Daarbij geldt ook nog dat het MIT zowel gevraagd als ongevraagd advies kan geven, en zowel spoedadvies als meer langetermijnadvies. Het gevolg was dat een aantal van de adviezen niet zo uitgebreid en diepgaand onderbouwd waren als ze mogelijk hadden kunnen zijn.

Voor een organisatie die binnen korte tijd processen heeft opgezet en operationeel was, met daarbij het ontbreken van sommige randvoorwaarden, moet met zekere nuance gekeken worden naar de resultaten die het MIT heeft opgeleverd.

Meerdere adviezen hadden hun doorwerking in de besluitvorming

Het MIT bracht in de afgelopen vier formele adviezen uit. In kabinetsreacties wordt duidelijk dat het belang van meerdere adviezen onderstreept werd en ook dat adviezen van het MIT zijn overgenomen in de besluitvorming. Het MIT heeft daarmee zichtbaar bijgedragen aan de gestelde centrale doelstellingen bij de instelling.

Het MIT is weinig echt op de proef gesteld, maar de potentie (en valkuilen ervan) zijn duidelijk

Het MIT werd formeel actief in september 2022. De piek van de covidcrisis was toen al ruim voorbij. Hierdoor waren de adviezen van het MIT met name gericht op de nasleep van de crisis. Het MIT heeft niet geadviseerd in de 'hete fase' over het opleggen van contactbeperkende maatregelen. De meerwaarde van het MIT rond spoedadviesgeving is daarmee zeer beperkt getest, behalve in simulaties. Daarmee is er niet goed te zeggen of het MIT op dit punt meerwaarde heeft *gehad*. Wel is er een beeld te geven of het MIT in potentie meerwaarde *kan hebben*.

Vrijwel alle betrokkenen erkennen dat het MIT in potentie meerwaarde kan hebben. Op basis van hun beeld van het MIT over de afgelopen anderhalf jaar, zien zij dat het MIT in potentie waardevolle adviezen aan de regering kan geven over crisisbestrijdingsmaatregelen. Door die adviezen kunnen sociaalmaatschappelijke en economische aspecten van deze maatregelen beter worden meegewogen in de besluitvorming. Eerder concludeerde de Onderzoeksraad voor Veiligheid al dat het meewegen van die aspecten belangrijk is, en dat in de eerste fase te weinig gebeurde.

Het MIT kan adviseren over het al dan niet invoeren van maatregelen, maar ook over flankerend beleid om perverse effecten van maatregelen te mitigeren. Veel van de betrokkenen geven aan dat het MIT op die manier een waardevolle aanvulling op adviezen van het OMT kan geven.

Uit het onderzoek komen echter ook drie aandachtspunten rond de meerwaarde aan het licht:

- ▶ **Haalbaarheid van kortetermijnadvies:** zoals hierboven beschreven heeft het MIT een brede taak. Bovendien heeft het MIT te maken met sociaalmaatschappelijke kennis die in de praktijk lastig bleek om snel te verzamelen en te vertalen naar concrete onderbouwde adviezen. Hierin speelt mee dat zowel deze kennisbasis of infrastructuur gefragmenteerd is, als dat het MIT met een relatief kleine ondersteunende organisatie beperkte capaciteit heeft om uitgebreide (*real time*) dataverzameling tot stand te brengen. Daarmee bestaat er twijfel of het MIT ooit goed in staat zal zijn snel, bijvoorbeeld in 48 uur, spoedadviezen op te leveren met even uitgebreide (wetenschappelijke) onderbouwing als bijvoorbeeld de adviezen die het OMT kan opleveren.
- ▶ **Meerwaarde taak langetermijnadvies:** bij adviezen waar meer tijd voor is, bijvoorbeeld over langetermijneffecten van de crisis, is het de vraag wat de meerwaarde is van MIT-adviezen ten opzichte van de adviezen van organisaties zoals de planbureaus en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. Er zijn geen aanwijzingen dat er sprake was van een hiaat in de strategische advisering over lange termijneffecten die binnen het taakveld van reeds bestaande organisaties valt. De primaire adviesbehoefte (en daarmee het bestaansrecht van het MIT) ligt in de korte termijn advisering over maatregelen, parallel aan het OMT.
- ▶ **Grens tussen wetenschap en de 'polder':** meerdere betrokkenen benadrukken dat rond sociaalwetenschappelijke vraagstukken de grens tussen wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en maatschappelijke belangen minder hard is dan rond medische virusbestrijding. Dit kan afbreuk doen aan de gepercipiëerde objectiviteit van de adviezen en daarmee het gezag van het

MIT. In een parallel adviestraject met het OMT bestaat hiermee het risico dat MIT-adviezen onvoldoende serieus worden meegewogen. Het afwegingskader moet hierin helpen, net als in de haalbaarheid van kortetermijnadviezen, maar de meerwaarde hiervan is nog niet vastgesteld.

6.2 Conclusies rond toekomst

Het MIT is ingesteld op 1 september voor een periode van twee jaar. Bij een besluit over een eventueel vervolg, spelen drie vraagstukken: de (wijze van) voortzetting van het MIT, de functie van het MIT en de organisatie en positionering van het MIT.⁴⁷ Bij alle conclusies hierover geldt dat dit onderzoek zich alleen heeft gericht op het MIT zelf; niet op het bredere stelsel van crisisadvisering en pandemische paraatheid.

Het lijkt logisch om het MIT in 'slaapstand' te brengen

Uit het onderzoek komen in principe drie opties naar voren voor voortzetting van het MIT: stopzetten van het MIT, in 'slaapstand' brengen van het MIT, of voortzetten van het MIT in de huidige vorm.⁴⁸

Het volledig stopzetten van het MIT lijkt op dit moment niet logisch. Zoals hierboven beschreven wordt de (potentiële) meerwaarde breed gedeeld – zelfs al heeft het MIT die meerwaarde slechts beperkt in de praktijk kunnen bewijzen en kende het functioneren meerdere aandachtspunten. Met het stopzetten van het MIT zou Nederland 'terug bij af' zijn terwijl de behoefte aan een sociaalmaatschappelijk en economisch perspectief bij crisismaatregelen blijft bestaan.

Het lijkt op dit moment ook niet logisch om het MIT voor onbepaalde tijd in de huidige vorm voort te zetten. Er is op dit moment geen crisis die noopt tot collectief verplichtende maatregelen, en dus geen reden voor kortetermijnadvies. Sommige effecten van de covidcrisis zullen nog lang na-ijlen, maar advies daarover vraagt om langetermijnadvies. Uit het onderzoek komt niet naar voren dat het MIT daarin een rol vervult die andere (planbureaus, RVS, OvV, belangenorganisaties) niet (kunnen) invullen. Tekenend is dat in de oprichtingsdocumenten het MIT wordt neergezet als evenknie van het OMT; en het OMT is inmiddels niet meer actief rond covid.

Daarmee lijkt de meest logische optie om het MIT in 'slaapstand' te brengen: het concept van het MIT blijft behouden, maar de activiteiten worden stopgezet totdat er een nieuwe crisis uitbreekt.⁴⁹ Daarmee is het MIT in geval van crisis relatief snel te activeren.

Het inperken van de rol en scope, kan het MIT ongeschikt maken voor toekomstige crises

Zoals hierboven beschreven heeft het MIT een breed werkkterrein en is er door verschillende betrokkenen geopperd om de functie van het MIT meer te focussen. Meer focus kan via een specifiekere rol in de crisisadvisering of via een kleinere inhoudelijke scope. In dit rapport zijn verschillende gevolgen (voor- en nadelen) daarvan verkend.

Uit de analyse komt naar voren dat meer focus inderdaad zou kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de producten van het MIT. Het secretariaat kan zich dan op minder onderwerpen focussen en de commissie kan zich iets meer specialiseren. Echter, hoe meer het MIT zich focust, hoe kleiner de kans

⁴⁷ Daarbij spelen de functie van het MIT en de positionering uiteraard alleen als het MIT in enige vorm wordt voortgezet.

⁴⁸ Door betrokkenen is éénmaal als vierde optie geopperd om het MIT met investeringen uit te breiden, maar dat is geen optie die breed uit het onderzoek naar voren komt.

⁴⁹ In paragraaf 5.1 is het begrip 'slaapstand' verder beschreven.

is dat het geschikt is om te adviseren over toekomstige crises. Een toekomstige infectieziekte zal een ander advies vragen dan de covidcrisis. Het inperken van de scope van het MIT (door alleen te focussen op korte- of juist langetermijnadvies, of door niet meer te adviseren over economische effecten) geeft het risico dat het MIT een onderwerp afstoot dat in de toekomst belangrijk blijkt.

Bij andere typen crisis kan het MIT meerwaarde hebben, maar dit is nu niet vast te stellen

Vaker is geopperd het MIT ook de taak te geven om rond andere typen crisis te kunnen adviseren. We zien nu geen evidente aanleiding om de rol van het MIT in een mogelijk vervolg uit te breiden naar andere typen crisis. Het MIT is ingesteld vanuit een behoefte die specifiek in de omstandigheden coronacrisis ontstond. Binnen die context kan het MIT meerwaarde hebben, maar dat biedt geen basis om te concluderen dat het MIT ook daarbuiten een rol zou moeten spelen.

Echter, wanneer het MIT in slaapstand gaat, hoeft het type crisis waarvoor het MIT geactiveerd kan worden niet per se beperkt te worden tot infectieziektecrises met een pandemisch karakter. Hoewel de meerwaarde van het MIT in andere typen crisis nu niet is vast te stellen, bestaat de mogelijkheid dat dat er ook in een andere context dan een pandemie behoefte is aan de functie van het MIT.

Voor het instellen van een commissie zijn meerdere vormen denkbaar

Het MIT is in huidige vorm een externe ministeriële commissie. De instellingsduur kan worden verlengd, maar de organisatievorm is vooral geschikt voor een ad hoc commissie. Wanneer het MIT in slaapstand gaat, kan op basis van het gehanteerde instellingsbesluit relatief gemakkelijk een nieuwe commissie worden ingesteld wanneer het MIT weer geactiveerd wordt. Een tijdelijk adviescollege instellen binnen de kaderwet neemt waarschijnlijk echter meer tijd in beslag en heeft daarmee in een crisissituatie niet de voorkeur.

Een nadeel van ad hoc commissies is dat er in relatie tot vaste adviescolleges of planbureaus weinig wettelijke eisen gelden die een waarborg bieden voor onafhankelijke positionering en ordentelijke bedrijfsvoering. In plaats van het instellen van een externe commissie, zou de functie van het MIT ook toegevoegd kunnen worden aan het wettelijk takenpakket van een bestaand instituut zoals het SCP of de RVS. Deze organisatie is dan verantwoordelijk om (in afstemming met de verantwoordelijk minister en vaste expertleden) een MIT- commissie samen te stellen, die als afzonderlijk herkenbaar onderdeel, maar binnen de grenzen van de organisatie opereert. Deze vorm kent echter ook risico's en de haalbaarheid zou onderzocht moeten worden alvorens hierover een besluit wordt genomen.

Voor het samenstellen van de commissie is het denkbaar om vooraf vastgestelde slapende commissieleden benoemd te houden, of om enkel een slapend juridisch raamwerk te behouden. Het kan jaren duren voordat het MIT weer geactiveerd wordt. Het is onzeker of vooraf benoemde commissieleden op dat moment wel tijd hebben om deel te nemen. Daarnaast kan een andere crisis met het oog op de benodigde kennis en legitimiteit om een andere samenstelling van de commissie vragen. Dat pleit ervoor om enkel een slapend juridisch raamwerk te behouden. Dat houdt het MIT flexibel voor de toekomst.

Het SCP is de best aangewezen partij voor het beheren van het MIT in slaapstand

Wanneer het MIT inderdaad in slaapstand zou worden gebracht, ontstaat er het vraagstuk wie de functie van het MIT beheert. Daaronder verstaan we in ieder geval de wijze van activering ('kwartiermaken') van het MIT in crisistijd, alsmede ook het verzorgen van fysieke huisvesting voor het secretariaat en andere organisatorische en bedrijfsmatige randvoorwaarden. Als het MIT in slaapstand gaat, zijn er ook draaiboeken nodig die actueel gehouden moeten worden voor als het MIT geactiveerd wordt. Tot slot is voor de functie van het MIT belangrijk dat een goede

kennisinfrastructuur is ingericht en dat er snel expertise kunnen worden aangezocht om deel te nemen in de commissie. Met het oog op de eenduidigheid van besluitvorming is het logisch als deze taken bij één en dezelfde organisatie worden belegd.

In het onderzoek zijn hiervoor verschillende opties geïdentificeerd, waarbij de huidige positionering bij het SCP ook voor een mogelijk vervolg de beste keuze blijkt. Daarbij spelen de volgende overwegingen een rol:

- ▶ De inbedding bij een planbureau heeft inhoudelijk voordelen voor de functie van het MIT, omdat hiermee korte lijnen bestaan tussen met een relevante kennisbasis. Daarmee kan synergie tot stand worden gebracht tussen de kennisfunctie van het planbureau en de adviesfunctie van het MIT. Die synergie is groter dan wanneer het MIT bij een adviescollege wordt ondergebracht, zoals de RVS, dat in mindere mate een rol heeft als zelfstandig kennisinstituut.
- ▶ Inhoudelijk zijn de raakvlakken tussen de scope van het MIT en van het SCP het grootst. Dit maakt het SCP een geschiktere partij ten opzichte van de andere planbureaus of de RVS, die een nauwere focus hebben. De inhoudelijke overlap maakt het SCP daarmee ook een geschikte partij om, bij slaapstand van het MIT, de kennisbasis en het netwerk te beheren dat bij activering moet worden ingezet.
- ▶ Tot slot zijn er praktische overwegingen voor deze keuze. Het SCP heeft in de rol als beheerder reeds ervaring opgedaan in de afgelopen periode en kan daarop voortbouwen. Het SCP heeft daarbij aangegeven welwillend te zijn deze rol in een mogelijk vervolg vorm te geven. Daarnaast zijn er geen andere partijen bevonden waar het MIT in een mogelijk vervolg beter organisatorisch kan worden ingebed.

6.3 Aanbevelingen

We adviseren het MIT in slaapstand te brengen, met het SCP verantwoordelijk voor activering

Op basis van de bovenstaande conclusies, komen we tot de aanbeveling om het MIT op termijn in slaapstand te brengen. Het MIT kan dan in een vervolg weer snel worden geactiveerd. Een concreet model hiervoor zou kunnen zijn dat, zodra er een OMT wordt ingesteld, ook het MIT wordt geactiveerd. Het is echter de vraag of dit wenselijk is, omdat het OMT ook wordt geactiveerd voor kleinere uitbraken van infectieziekten met beperkte maatschappelijke impact. Daarmee ligt het voor de hand om nader te specificeren onder welke omstandigheden het MIT weer kan worden ingesteld: bij welke schaal, duur en potentiële impact (van maatregelen) van een crisis? Bij het inregelen van deze slaapstand moet verder in ieder geval aan de volgende elementen worden gedacht:

- ▶ Een aangewezen verantwoordelijke minister en verantwoordelijk ministerie
- ▶ Een uitgewerkte organisatiestructuur (commissie, expertleden, secretariaat)
- ▶ Een aangewezen organisatie die verantwoordelijk is voor kwartiermaken bij activering en het beheren van het MIT in slaapstand
- ▶ Een passende vorm of juridisch construct voor het organiseren van de commissie
- ▶ Een template voor een instellingsbesluit

Wat betreft de eerste drie punten adviseren we dat de minister van SZW verantwoordelijk is voor het besluit om het MIT al dan niet te activeren. We adviseren om het SCP verantwoordelijk te maken voor het kwartiermaken voor de activering van het MIT en de taken die vallen binnen de beheersfunctie van het MIT buiten crisistijd. De uitvoering van deze taken (bijvoorbeeld het beheren en actualiseren van draaiboeken en het onderhouden van een paraat kennis- en expertisenetwerk) vraagt aanvullende inzet van het SCP en hiervoor moet capaciteit beschikbaar worden gesteld. In het

verlenen van de opdracht aan het SCP, adviseren we om het ministerie van VWS te betrekken als formeel eigenaar van het SCP.

Wat betreft expertleden adviseren we de huidige expertleden (SCP, CPB, PBL, SER en Gedragsunit RIVM) te behouden en af te spreken dat zij bij toekomstige advisering in principe weer een expertlidrol invullen, tenzij evident niet passend bij de aard van de crisis. Wat betreft juridisch construct adviseren we om te verkennen of het beleggen van de functie van het MIT binnen het SCP, bij wijze van een intern crisisteam, van meerwaarde is. Wanneer dit evident niet het geval blijkt, adviseren we om in een eventueel vervolg een externe (ad hoc) ministeriële adviescommissie in te stellen. Het instellingsbesluit daarvoor kan grotendeels worden overgenomen van het huidige MIT.

We adviseren niet om 'slapende' commissieleden te benoemen of benoemd te houden, maar om commissieleden te benoemen zodra er een crisis uitbreekt. Dit vraagt erom dat de kwartiermakersorganisatie (in dit geval het SCP) een 'kaartenbak' aanlegt en actueel houdt met mogelijke commissieleden. Mogelijk kan er een uitzondering zijn voor de positie van voorzitter.

Het in slaapstand brengen van het MIT mag niet overhaast gebeuren

Het MIT kan niet van de ene op de andere dag in slaapstand worden gebracht. Momenteel werkt het MIT nog aan verschillende adviezen. De planning is om die producten op te leveren vóórdat de termijn van het MIT op 1 september 2024 afloopt.

Daarbij is het echter verstandig om te voorkomen dat de adviezen overhaast opgeleverd worden. Alle betrokkenen verwachten immers dat deze afsluitende adviezen duidelijk van waarde zullen zijn, in het bijzonder het advies over de kennisbasis. Wanneer hiervoor meer tijd nodig zou zijn, is het goed om die optie open te houden.

Vooruitlopend op de uitkomsten van het kennisbasisadvies van het MIT, benadrukken we het belang van voldoende aandacht voor de opvolging van de adviezen. Een goede opvolging zal nodig zijn om het functioneren van het MIT in een mogelijk vervolg van meerwaarde te laten zijn. Het stevig borgen van de functie van het MIT in slaapstand is geen vanzelfsprekendheid, aangezien er in het korte bestaan van het MIT slechts beperkt ervaring en kennisbasis is opgebouwd om in de toekomst op terug te vallen en voort te bouwen.

/ A Bijlage: Gesprekspartners

Organisatie	Functie
MIT	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Voorzitter ▶ Commissieleden (x9) ▶ Expertleden <ul style="list-style-type: none"> ▶ SCP (directeur en wetenschappelijke medewerker) ▶ PBL ▶ CPB ▶ SER ▶ RIVM gedragsunit ▶ Secretaris ▶ Medewerkers secretariaat (x3)
Ministerie van SZW	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Minister ▶ Secretaris-generaal ▶ Afdelingshoofd ▶ Beleidsmedewerker
Ministerie van VWS	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Programmadirecteuren COVID-19 ▶ Beleidsmedewerker
Ministerie van Algemene Zaken	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Raadadviseur VWS/OCW
RIVM	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Hoofd Centrum Landelijke Infectieziektebestrijding ▶ Secretaris OMT ▶ Voorzitter responseteam ▶ MT-lid landelijke coördinatie infectieziektenbestrijding
RVS	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Directeur
NCTV	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Hoofd Nationaal Crisiscentrum
Pandemic Disaster & Preparedness Centre	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Directeur
Onderzoeksraad voor Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Senior onderzoeker
FNV	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Beleidsadviseur
Nationale Jeugdraad	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Voorzitter
CNV	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Voorzitter
Pharos	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Directeur
Post-Covid NL	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Beleidsmedewerker
VNO-NCW	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Beleidsmedewerker